

УНИВЕРЗИТЕТ УМЕТНОСТИ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ ЛИКОВНИХ УМЕТНОСТИ

Докторске уметничке студије

Докторски уметнички пројекат

ЛИНИЈА – ИЗВОР МОГУЋНОСТИ ВИЗУЕЛНЕ ИГРЕ

У ДВОДИМЕНЗИОНАЛНОЈ ПОВРШИНИ

ФИГУРАТИВНЕ СЛИКЕ

- слике –

Ментор

др ум. Димитрије Пецић

редовни професор ФЛУ

Кандидат

мр Јадран Крнајски

Београд, 2018.

УНИВЕРЗИТЕТ УМЕТНОСТИ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ ЛИКОВНИХ УМЕТНОСТИ

Јадран М. Крнајски

ЛИНИЈА – ИЗВОР МОГУЋНОСТИ ВИЗУЕЛНЕ ИГРЕ

У ДВОДИМЕНЗИОНАЛНОЈ ПОВРШИНИ

ФИГУРАТИВНЕ СЛИКЕ

- слике -

докторски уметнички пројекат

Београд, 2018.

UNIVERSITY OF ARTS IN BELGRADE

FACULTY OF FINE ARTS

Jadran M. Krnajski

THE LINE - SOURCE OF A POSSIBILITY OF VISUAL
GAME IN THE TWO-DIMENSIONAL SURFACE OF
FIGURATIVE PICTURES

- paintings -

Doctoral Art Project

Belgrade, 2018

АПСТРАКТ

Докторски уметнички пројекат – ЛИНИЈА ИЗВОР МОГУЋНОСТИ ВИЗУЕЛНЕ ИГРЕ У ДВОДИМЕНЗИОНАЛНОЈ ПОВРШИНИ ФИГУРАТИВНЕ СЛИКЕ – се надовезао на моју последњу самосталну изложбу цртежа и слика „Шуме”. Ликовно поље до кога сам дошао, радећи на поменутом циклусу, ми је послужило као идеална платформа за докторско уметничко истраживање. Циљ пројекта је истраживање могућности уласка у простор плошне површине слике уз помоћ ликовног елемента линије.

Практични део пројекта састоји се од рада на циклусу слика које су различитог формата и различитих тема, а које у целину повезује веома истакнут линијски систем.

Из сваке теме израста посебан линијски систем који прати њен облик, значење... Од сваке теме сам на слици склопио таблу за визуелну игру. Фигуре (деталји) на слици су имале за циљ да отворе површину и да ослободе невидиљиви простор.

Писани део пројекта започиње путовањем кроз издвојене циклусе радова из којих сам, аналитичком методом, осветлио суштину свог рада и најзначајније тачке ослонца у њему. У наставку рада истакао сам важност вертикалне перспективе, коју сам користио у докторском пројекту, а из које је произашао нови начин визуелног мишљења у слици. Тај нови начин представља систем линија који дели површине и облике, а кад му се додају детаљи, омогућава визуелну игру.

Истраживање у оквиру практичног дела сам, компаративном методом, повезао са делима неколико изабраних визуелних уметника којима је стваралачка игра била саставни део ликовне праксе.

Завршница писаног дела пројекта је целина у којој, користећи аналитичку методу, промишљао сопствени стваралачки процес током израде слика и поставку своје докторске изложбе у Галерији ФЛУ. Резултат истраживања и практичног рада пројекта биће презентован на изложби слика у Галерији Факултета ликовних уметности у Београду.

Кључне речи: линија, визуелна игра, површина, линијски систем, тема, емоција, простор, вертикална перспектива, боја.

ABSTRACT

PHD (Doctoral) Art Project - THE LINE AS SOURCE OF A POSSIBILITY OF VISUAL GAME IN THE TWO-DIMENSIONAL SURFACE OF FIGURATIVE PICTURES – was built upon my most recent solo exhibition of drawings and paintings: "Forests". The visual field that I came upon, while working on the mentioned drawings and paintings, served as an ideal platform for PHD research. The aim of the project was to explore the possibility of entering the area of the flat surface of painting, by using the visual element of the line.

The practical part of the project consists of working on a cycle of paintings of different formats and different themes, when connected by very prominent line system, represent a whole.

A special line system, that follows its shape and meaning, is created from each theme. I used each topic to put together a visual game board, and figures (details) in the picture were intended to open the surface and to free the invisible space.

The written part of the project begins with a journey through separate cycles of my artistic works. They were the basis from which, by analytical method, I highlighted the essence of this paper, and its most important pillars. In the continuation of my research I emphasized on the importance of the vertical perspective that I used in the PHD project. This led me to a new way of "visual thinking" in the picture. This new way represents a system of lines that divide the surfaces and shapes, and with the addition of details, enable a visual game.

Research, within the framework of the practical work and by using comparative method, I linked with the works of several selected visual artists, whose creative play was an integral part of their artistic practice.

The written part of the project ends with the part, in which, using the analytical method, I think through my own creative process during making the paintings, and the setting them for my PHD exhibition in the FLU Gallery. The result of the research, and practical work of the project will be presented at the exhibition of paintings at the Gallery of the Faculty of Fine Arts in Belgrade.

Keywords: line, visual game, surface, line system, theme, emotion, space, vertical perspective, color.

САДРЖАЈ

1	УВОД
2	1. ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА
2	1.1. ЛИНИЈА ПУТА
3	СЛИКЕ И КУТИЈЕ
5	ЗАСТАВЕ
7	КУЋЕ
8	ГРАД
10	ШУМЕ
12	1.2. СИСТЕМ ЛИНИЈА И ВЕРТИКАЛНА ПЕРСПЕКТИВА
14	1.3. ПРИМЕРИ ИЗ ИСТОРИЈЕ ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ
14	РЕНЕ МАГРИТ
17	ПОЛ КЛЕ
19	БРАНКО МИЉУШ
22	МОРИС КОРНЕЛИС ЕШЕР
25	2. МЕТОДОЛОГИЈА РАДА
26	3. ЕЛЕМЕНТИ РАДА
26	3.1. ЕМОЦИЈА – ЕМОТИВНИ ПРОСТОР
28	3.2. ТЕМА
30	3.3. ИГРА ЛИКОВНИХ ЕЛЕМЕНАТА У МОЈИМ РАДОВИМА
31	3.4. ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ
31	ЛИНИЈА
32	БОЈА
33	КОМПОЗИЦИЈА
35	4. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА
35	4.1. ПРИКАЗ ИЗЛОЖБЕ У ГАЛЕРИЈИ ФЛУ
41	4.2. ПРОЦЕС И АНАЛИЗА ИЗРАДЕ 18 СЛИКА
41	ШУМА МИРА
43	ШУМА МОРА И ОКЕАНА
45	ДЕЧИЈЕ ИГРАЛИШТЕ
47	УЛИЦА ПАРИСКА-ТАДЕУША КОШЋУШКА
50	ШУМА ПУТОВАЊА
52	МОРНАР
54	МАЧКА
57	ЛИСТ
59	КУЋА
61	ЈЕЛКА
63	ГИТАРА
65	УСНЕ
67	ДЕВОЈКА
69	СРЦЕ
71	МОРЕ
73	СУНЦЕ
76	ДЛАН
78	ТАЛАСИ
80	5. ЗАКЉУЧАК
82	6. СПИСАК РЕПРОДУКЦИЈА
84	7. ЛИТЕРАТУРА
86	8. БИОГРАФИЈА

УВОД

Тема за мој докторски уметнички пројекат је произашла из моје досадашње уметничке праксе. Анализирајући неке моје циклусе закључио сам да се свака нова изложба надовезивала на предходну и да је представља корак напред у процесу развоја мога односа према слици, сликарском раду и свету који ме окружује.

Основа мог досадашњег рада је емотивни јасно ограничен простор испуњен мноштвом облика и значења. Приказивани простор је одређен и јасно дефинисан али је истовремено отворен за игру, претапање у површину и искакање из утврђених и логичних правила. Развојни пут приказивања простора у мом раду је веома важан. „Кутије” су биле тродимензионални објекти који су приказивали мале и интимне просторе срца. Простор се после раширио на „Заставе” и „Куће”.

И на крају, као резултат рада на циклусима „Град” и „Шуме” отворио се пролаз у нешто сасвим ново што ће бити тема мог истраживања и докторског уметничког пројекта.

У првом делу овог текста, који представља оквир мог истраживања, описао сам појединачно неке моје досадашње циклусе по реду како су настајали и надовезивали се један на други.

Линија, површина и простор су основа мог досадашњег рада, тако да су и основа истраживања у оквиру мог докторског пројекта. Систем линија који је произашао при коришћењу вертикалне перспективе омогућио ми је да склопим идеалну основу за визуелну игру.

Издвојио сам неколико ликовних уметника из историје уметности у чијим радовима сам пронашао додирне тачке са мојим радовима.

У наставку сам се осврнуо на методологију рада у докторском истраживању и на елементе који чине основу и грађу мојих радова.

У завршном делу мог докторског рада налази се приказ изложбе у галерији ФЛУ и опис процеса настанка осамнаест слика приказаних том приликом.

1. ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Ово поглавље дефинише координате поља по коме сам се кретао, радио и истраживао. Уз помоћ теоријских знања из прикупљене литературе и ликовних искуства мени блиских визуелних уметника, дошао сам до одређених резултата које сам приказао на изложби.

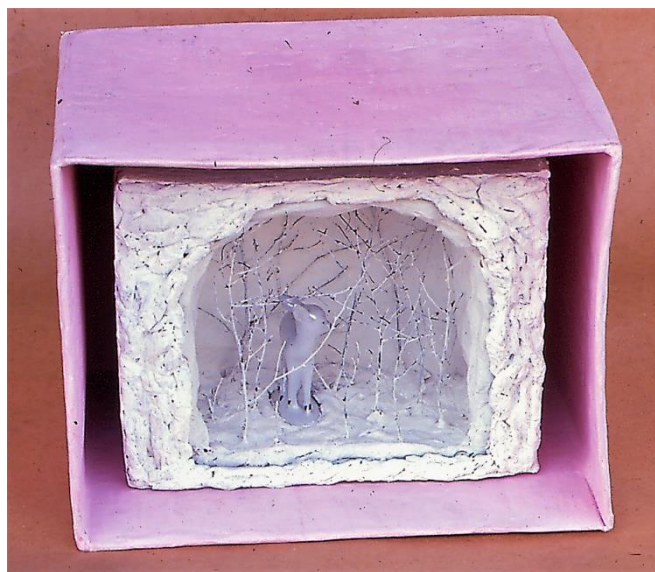
1.1. ЛИНИЈА ПУТА

Ово поглавље представља увод у мој докторски пројекат. Издвојио сам неколико циклуса из мог досадашњег сликарског опуса, који су значајни јер показују ликовну и поетску суштину мога рада.

Иако докторски пројекат представља потпуно нов рад и нов начин визуелног мишљења у њега је уткано и нешто од те пређашње суштине. То што је битно, из мог досадашњег рада за докторски уметнички пројекат, осветлио сам дуж ове линије пута.

СЛИКЕ И КУТИЈЕ

1991.

Моје ти очи не значе ништа, комбинована техника, 1991.

На мојој првој самосталној изложби излагао сам тродимензионалне објекте (кутије различитих величин) и слике.

Објекти су настали у процесу рада постављања и сликања мртве природе, класичне сликарске теме. Основа, у коју сам постављао елементе мртве природе, се састојала од две табле за цртање. Једну таблу сам поставио у вертикални положај а другу у хоризонтални. На тај начин сам склопио мали ограничени правоугаони простор. Преко табли сам постављао драперије у жељеном односу боја. У почетку сам постављао флаше, бокале, природне плодове... и то сам сликао на платну, истражујући односе боја и облика.

Током рада сам класичне елементе заменио дечијим играчкама и разним ситницама од различитих материјала. На крају се поставка свела на једну фигурицу (дечију играчку) која се налазила у простору поставке.

Имао сам потребу да затворим простор тако да сам фигурицу и још неке детаље постављао у картонску кутију (отворену са предње стране) и то преносио на платно. Затварањем простор је постао интимнији.

Схватио сам да су ти објекти довољни, да јасно изражавају емоцију, и престао сам да кутије сликам на платну.

Кутије сам бојио, преграђивао, постављао у њих мање кутије, па онда у њих постављао једну фигурицу и неке мање облике од различитих материјала (сувенире, стаклене фигурице, украсе за јелку...).

Тако састављени објекти су представљали неку врсту малих сценографија. Кутија, као ограничен простор, детаљи у њој и назив рада су чинили јасну и заокружену целину са јаким емотивним набојем.

Овај процес рада и резултати до којих сам дошао су изузетно значајни јер сам тада формирао основу мог ликовног стваралаштва. Карактеристике те основе су: емотивни набој, емотивна повезаност са темом коју обрађујем, однос величина велико-мало (приказани простор - детаљи, облик теме – детаљи), приказани простор као сцена – сценографија, значајна улога простора у изражавању емоције.

Ликовни језик који је успостављен у радовима моје прве самосталне изложбе користио сам и у докторском уметничком пројекту.

Већина тема у докторату је произашла из емоције. У свакој слици сам успоставио однос велико-мало као однос између великог облика теме и малих облика детаља који извирују из линија. Моја веза са простором се појављује и у овом пројекту као нешто што је невидљиво и за чим се трага, као потрага за улазом у њега.

У овом пројекту сваку тему приказану на слици третирам као сценографију. Сваку тему склапам као визуелну основу за истраживање, као таблу за игру, по којој уз помоћ линије и детаља истражујем могућност уласка у простор.

ЗАСТАВЕ

1997.

Заставе различитих земаља, као тема коју сам обрађивао кроз серију слика, спонтано се надовезала на мој претходни сликарски рад. Заставе су ме прво привукле својим снажним колоритом и једноставним распоредом геометријских површина.

Озбиљност и строгост, којом одишу геометријске површине, од којих су састављене заставе, су ме изазивале и позивале на визуелну игру.

Основна идеја овог циклуса била је да се застава одређене државе пропорционално и са идентичним колоритом пренесе на платно и да се у даљем процесу рада на њој слика.

У току рада, на овом циклусу, на појединим заставама се површина претварала у илузију простора сликањем мањих облика које сам смислено размештао, досликавао им бачене сенке које су се простирале по површинама и стварале утисак дубине.

На тај начин сам хоризонталне траке застава претварао у балконе, мостове и терасе а дијагонале у путеве и канале. Насликани облици по површини застава су груби, једноставно моделовани помоћу интензивне боје и црне сенке. Светло тамни контраст на облицима је допринео изразитој пластичности њихове форме.

Застава Канаде, уље на платну, 51x66цм, 1996.

Издвојио бих слику „Застава Канаде” јер се она, по начину на који је створена илузија простора, повезује са докторским пројектом.

Улазак из површине канадске застава у простор сам остварио сликајући облике и њихове бачене сенке.

Црвени лист (канадске тополе) је залебдео испред беле површине заставе када сам испод његових крајева, са леве и десне стране, насликао виљушку са леве стране и кашику са десне. Две црвене вертикалне траке које се налазе на супротним странама у односу на средишњу белу траку сам претворио у један недефинисани простор сликајући у њему три облика: кита, мајанску скулптуру и пизански торањ.

Облике нисам насликао у целости већ само њихов почетак - глава кита, глава скулптуре, врх торња и њихов крај - реп кита, стопала скулптуре, подножје торња. Посматрач у својој глави замишља целовит црвени простор, иза беле површине, у коме се налазе облици кита, фигуре и торња као - целовити облици.

Важност овог циклуса за мој рад се огледа у почетку истраживања могућности приказивања илузије простора у дводимензионалној основи слике. У овом циклусу се појављује танка црна линија којом опцртавам све облике у слици.

Линија почиње да заузима важно место у мом раду. Њена улога у мом докторском пројекту је најважнија.

Линија дели и сече површину на мање делове и отвара пролаз између тако добијених површина. Што је већи број линија веће су и могућности за визуелну игру, кроз коју се из површине улази у простор.

Ако један део облика нацртам уз неку линију у слици а затим на одређеној удаљености, уз неку другу линију, нацртам наставак тог облика, посматрач добија утисак да тај облик пролази иза површине кроз неки простор који он не види али га замишља. На тај начин отварам простор у површини.

Једноставност и сведеност једнобојних површина застава користио сам у даљем раду а и у докторском пројекту.

Основу слика коју сам замислио као таблу за визуелну игру склапао сам од малог броја једнобојних површина.

Радећи на докторском пројекту вратио сам се овој теми у слици „Улица Париска - Тадеуша Кошћушка” на нов и занимљивији начин.

Важност овог циклуса представља увођење вертикалне перспективе. Вертикална перспектива и њене могућности су отвориле врата циклусу „Шума” из кога се појавила основа за докторски пројекат.

ШУМЕ

2015.

Шума вечности, акварел-црни туш, 100x70cm, 2015.

Када се у мом раду појавила тема „Шуме” отворило се огромно поље за визуелну игру у површини слике. Овај циклус је наставак мог истраживања приказивања простора на површини платна.

Простор теме „Шуме” сам приказао помоћу вертикалне перспективе. На тај начин сам сложеној тему учинио јасном и прегледном.

Шумско дрвеће сам свео на неколико основних стилизованих облика. Линијом сам обликовао дрвеће и низао их у редове. Редове дрвећа сам постављао по вертикали и тако испунио цео формат слике.

У даљем току рада почео сам да исцртавам хоризонталне линије између којих сам цртао облике шумског дрвећа. Овај систем ми је отворио пут у истраживање игре у простору, уз помоћ линије, што представља тему мог докторског пројекта.

Овај циклус су, већином, чинили радови на папиру, рађени комбинованом техником црни туш и перо – акварел. То истичем због линије која је била основа свега.

Облици дрвећа, цртани линијом, су ми омогућили да у њих постављам друге мале облике. Сваки облик дрвета је био засебан мали простор, а понеки је постао и пролаз у неки други простор.

Овај циклус представља увод у докторски пројекат. Линија, површина и невидљиви простор, који се налази иза површине, до кога треба наћи пролаз, су темељ мог докторског пројекта.

1.2. СИСТЕМ ЛИНИЈА И ВЕРТИКАЛНА ПЕРСПЕКТИВА

Ред у приказивању фигура увели су сликари старог Египта, Вавилона, Асирије, Крита и Микене. Сви су они низали фигуре, једну до друге, у хоризонталним тракама. Таквим, једноставним, распоредом постигли су јасноћу, прегледност и целовитост свих облика. Када су приказивали простор те траке су ређали у вис, једну изнад друге. Просторно најближи облици су насликани у најдоњој хоризонталној траци, а како се простор ширио тако су траке низали у вис, а фигуре и облици који су представљени у њима су се налазили даље у простору. Простор је морао да се чита у одређеном реду и правилу, као кад ми читамо стрип. Исти поступак су примењивали и романски уметници при приказивању пејзажа. Овакав поступак приказивања простора, у ликовној уметности, назива се вертикална перспектива.

Египатска слика на зиду из гробнице у Долини краљева, Теба, око 1500 г.п.х., 75x105цм¹

Вертикалну перспективу сам применио у докторском пројекту приказујући простор у сликама „Шума мира”, „Шума мора и океана”, „Улица”, „Шума путовања”, „Морнар” и „Таласи”. У тим сликама сам простор изделио на хоризонталне траке, које сам слагао једну изнад друге. На тај начин сам остварио кретање простора по вертикали.

Основна идеја уметничког пројекта је да из површине, уз помоћ линије, зађем у невидљиви простор и створим одређену илузију простора.

Вертикалну перспективу сам искористио као средство за утемељење основе као површине, јер сам основу слике замислио као таблу за игру.

¹ Извор: https://hr.wikipedia.org/wiki/Egipatski_kanon

Циљ, при коришћењу вертикалне перспективе, ми је био прегледност, јасноћа и целовитост насликаних облика при изради основе у слици.

У слици „Улица” тема коју сам обрађивао је конкретна београдска улица. Користећи вертикалну перспективу, простор који представља улицу и њену блиску околину, изделио сам на траке, поставио их по вертикали и у њима насликао изабране архитектонске облике. Изабране облике сам поставио по распореду који постоји у реалном простору улице. Користећи вертикалну перспективу, и делећи простор линијама на хоризонталне траке које се пењу вертикално по платну, дошао сам до, за мене новог, визуелног мишљења у слици. Систем линија који је произашао из вертикалне перспективе сам применио на различите облике тема које сам обрађивао у докторском уметничком пројекту.

Хоризонталне линије сам исцртавао преко крупно нацртаног облика теме, успостављајући повезаност између линија и облика („Морнар”, „Мачка”, „Кућа”, „Јелка”, „Девојка” и „Срце”) а такође и између облика и позадине.

Издвојио бих слику „Море” као занимљив приказ простора али на нов начин. Идеја ми је била да прикажем простор мора, али не простор површине мора већ простор унутрашњости мора, залазећи у његове дубине. Систем хоризонтала који је произишао из вертикалне перспективе сам окренуо за 90°. Формат платна сам поделио на вертикалне траке и тако на најбољи начин реализовао своју идеју.

1.3 ПРИМЕРИ ИЗ ИСТОРИЈЕ ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

РЕНЕ МАГРИТ²

René Magritte, The Blank Signature, oil on canvas, 1965

Из разговора који је са Магрифом водио Валдо Шварц (Waldo Schwartz), Studio international, februar 1959. – „Валдо Шварц: Али то јединство видљивих облика ствара извесну мистерију која доводи у питање оно што је реално.

Магрит: Е да, мистерија постоји зато што и поетска замисао има неку реалност. Будући да „надахнута мисао” замишља један поредак у којем се сједињују облици видљивог, поетска замисао има исту врсту реалности као и универзум. Зашто? Зато што она мора да задовољи интересовање које ми природно показујемо за непознато. Када човек размишља о „универзуму”, он мисли о непознатом – реалност универзума је непозната. А то је разлог да човек, када види поетску замисао на платну, поставља питања. И тако, ја стварам са познатим стварима – непознато.”³

² Рене Магрит (René Magritte), белгијски сликар 1898 – 1967,
Извор: https://sh.wikipedia.org/wiki/René_Magritte

У слици „The Blank Signature” из 1965. године Магрит се поиграва са приказаним простором у слици. Ову слику сам изабрао као пример јер сам и ја на сличан начин „провлачио” облике кроз вертикалне и хоризонталне траке на мојим сликама.

Простор у слици је приказан као плитка позорница која се састоји од равне подлоге (кратка трава), позадине (равна, олистале гране које се називају кроз плавичасту измаглицу), и девет стабала.

Стабла су приказана тако да им се види основа која почиње од подлоге а завршавају се на врху платна у нивоу где им почињу крошње. Акцент је на вертикалама стабала која успостављају ритам са вертикалним тракама позадине која се појављује између њих. Стабла су постављена тако да приказују илузију простора у слици, распоређена су на различитим растојањима и иду у дубину простора.

Између стабала је Магрит насликао коња са јахачицом. Коњ је у покрету. Тајна ове слике је у простору кроз који пролази коњ са јахачицом.

Магрит их је провукао кроз стабла на неочекивани и нелогичан начин и тиме постигао збуњеност и запитаност посматрача слике. Магрит је једно стабло и вертикално парче позадине, који би требали да буду иза коња, поставио испред коња.

На тај начин приказано стабло представља и стабло и простор кроз који пролазе коњ са јахачицом, а вертикално парче позадине се претворило у параван који их делимично заклања. Магрит је изпремештао вертикале стабала и позадине, поиграо се видљивим да би открио невидљиво.

И ја сам, у докторском пројекту, кроз игру са линијом и површином и уз додатак детаља открио невидљиво.

Као пример наводим детаљ из слике „Длан”:

³ Ликовне свеске 1-2; Завод за уџбенике и наставна средства универзитета уметности у Београду; Београд 1996; стр. 81

деталј слике - *Длан*, уље на платну, 80x60cm, 2018.

Издвојио сам део површине на којој се налазе кажипрст, средњи прст и позадина око њих. Прсти су плошни, обојени наранџастом бојом, и тамнији су у односу на боју позадине. Они су танким црним, хоризонталним линијама подељени на три дела, исто као и позадина око њих. У најдоњем делу средњег прста насликао сам доњи део облика гитаре. Поставио сам га дијагонално на горе у правцу кажипрста.

Он се налази уз контурну линију прста, што значи да залази иза ње. Облик гитаре сам наставио у средњем делу кажипрста и приказао део врата и његов врх како излазе из доње хоризонталне линије на кажипрсту. На овај начин гитара је постала целовита само се не види у целости, већ се види само њен почетак и крај. Гитара се простире кроз неки простор који се налази негде у површини. Прсти представљају само отвор кроз који се види гитара која лебди кроз тај унутрашњи простор.

Изнад сам, у средњи део средњег прста, насликао део крова класичне куће који се појављује из контуре прста са десне стране. Кров се простире хоризонтално преко прста и завршава се мало после левог краја прста, на позадини. Кров се надовезује на бочну страну куће. И овде сам отворио површину и ушао у простор који се налази иза површине. У даљем процесу рада искористио сам контурну линију прста која пролази преко предње стране куће и нацртао прозор чији део нестаје у простору иза ње.

Велики број линија и површина ми је пружио могућност за развијање визуелне игре у слици и улазак у простор, иза површине.

ПОЛ КЛЕ⁴

Paul Klee, Camel (in rhythmic landscape with trees), oil on canvas, 48x42cm, 1920

Површину платна Кле је поделио танким хоризонталним линијама на хоризонталне траке различитих висина. По површини платна Кле је распоредио стилизоване облике дрвећа, које је саставио од танких различито обојених стабала (црвених, смеђих, зелених) и крошњи кружног облика. Висина стабала и крошњи одговара висини хоризонталне траке у којој су насликани.

Када се појединачно посматрају хоризонталне траке примећујемо да се дуж њих смењују вертикале (стабла) и кругови (крошње). Такође се дуж ових хоризонталних трака смењују различити нежни, пастелни тонови позадине. Позадина је светлија док су детаљи тамнији. Иако је слика састављена од неколико основних облика различитих величина који се понављају, слика је пуна ритма, неке нежне динамике, топлине, живота.

У средини слике се налази стилизован облик камиле. Она је састављена од троуглова, кругова, дебљих линија које представљају ноге и које су сличне стаблима које их окружују.

⁴ Pol Kle, 1879 - 1940, немачко-швајцарски сликар, Извор: https://sr.wikipedia.org/sr/Паул_Кле

Колорит камиле се поклапа са бојом позадине и детаља, тако да се она утапа у околину и појављује се и нестаје налик некој фатаморгани.

Повезаност ове слике са мојим докторским радовима се огледа у приказивању простора помоћу вертикалне перспективе - исцртане линије деле платно на хоризонталне траке.

Налазим повезаност и у облицима који су стилизовани и колориту између позадине и детаља који су у светло-тамном односу. Такође, и ја сам повезао већи облик који сам поставио на средини платна са позадином, једино што сам ја све повезао линијом док је Кле то урадио помоћу облика. На Клеовој слици има пуно малих облика (детаља), као и на мојим сликама, али док их он распоређује на посебан начин који се може назвати природним ја их распоређујем по строгој шеми (хоризонтално, вертикално, дијагонално). Заједничка нам је и нека врста позитивног става који зрачи из слике.

БРАНКО МИЉУШ⁵

Бранко Миљуш, *Концерт у пољу*, сериграфија у боји, 65x42,5цм, 1979.

„Евентуално подсећање на Клеов доживљај стваралачког чина као магичног искуства, или на Далијево сомнабулно грађење призора или Ешеров начин бескрајног низања, нема основе у формалним чиниоцима Миљушеве уметности, већ у њеној сугестивности спонтаног настајања призора – као у игри. Та *Игра*, у разиграности *Летих* форми и интезивног колорита, у призорима морских пејсажа и бродића са развијеним једрима, шаренилу облака, усковитланих спирала, вртешки и чигри, осунчаних кула и чемпреса, маскира уметникову дубоко затамњену меланхолију, слутње и запитаност.

Кроз визуелне форме *Игре*, пратимо промене његових расположења: од младалачког усхићења пред феноменом природе у којима је „живот, раст, трајање и неуништивост” видео као спиралну „линију сталног кретања и обнављања”, до његове скепсе – зреле личности и хуманисте. Једном приликом, Борхес је написао: *Књига почиње весело као да приповедач не зна трагичан крај*. Миљуш, као и овај приповедач, наслутио је крај – кроз своје ликовне *Енигме* и *Заробљену светлост до Пада Икара...*”⁶

У овој сериграфији Миљуш се поиграва са приказаним простором, и са посматрачем који посматра приказани простор. Ово дело представља једноставан пример визуелне игре и оптичке илузије која подстиче посматрача на запитаност над њим.

⁵ Бранко Миљуш, 1936 – 2012, српски сликар и графичар.

⁶ Љиљана Слијепчевић – МИЉУШ; Арте Медиа; Београд 2014; стр. 58

Миљуш је крупно на средини формата приказао пет плитких кутија наслаганих једна на другу. Кутије су приказане тако да видимо њихову предњу и део горње стране. Најгорња кутија је приказана као плитка фиока и у целости видимо њену унутрашњост. Миљуш је сваку горњу страну кутије обојио различитом интензивном бојом. На тај начин нам је јасно показао у ком просторном односу оне стоје и колико преклапају једна другу. Простор који затварају кутије иде у дубину и оне подсећају на неко чудно и несразмерно степениште. Најдоња кутија нам је најближа а најгорња најдаља.

У најгорњу кутију Миљуш је поставио по благој дијагонали, узак, издужен, танак правоугаони облик. Тај издужени облик почиње од дна кутије – фиоке а завршава се просторно мало испред ње.

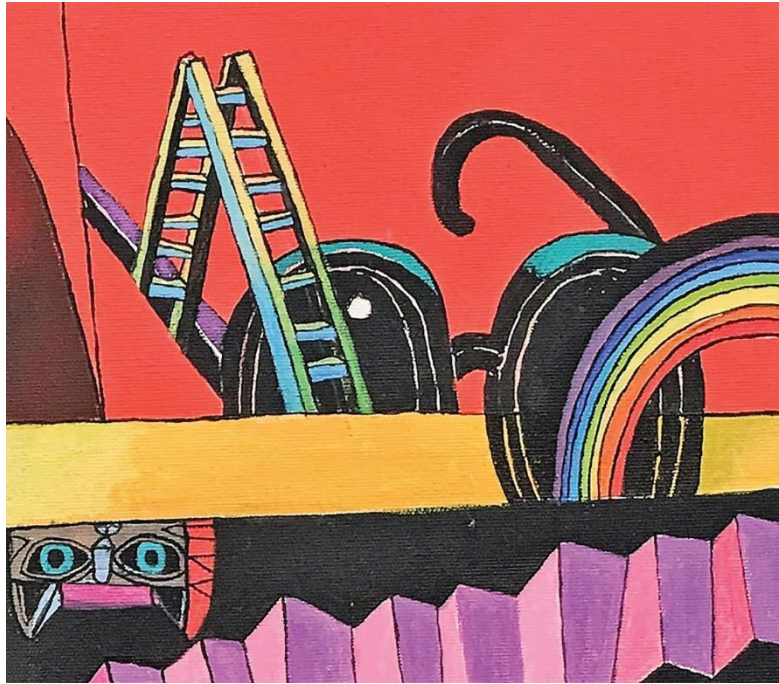
Овај облик је по средини целом дужином благо пресавијен на горе и у њему се налази некакав прашкасти материјал који из њега истиче и пада скроз на најдоњу кутију. Миљуш је пад тог материјала приказао обликом издуженог сивкастог троугла који је по целој површини перфориран. Приказани троугао стоји у вертикалном положају. То значи да би издужени правоугаони облик из кога цури наведени материјал морао да буде много дужи да би тај материјал могао да пада у најдоњу кутију по вертикали. У томе је тајна ове сериграфије јер нас Миљуш визуелно убеђује да нешто што је у реалности нелогично изгледа сасвим могуће и логично.

Миљуш је у својим радовима откривао и отварао нове просторе слика и духа и од немогућег стварао могуће. Ја се налазим негде на истом путу истраживања.

Простор који Миљуш приказује у раду је јасан и ограничен, налик некој малој сцени. Облици које поставља у простор, а и сам простор, гради од интензивно обојених једнобојних површина. На сличан начин, у докторском пројекту, ја постављам основу у слици која представља таблу за визуелну игру.

Визуелну игру Миљуш вешто конструише уз помоћ детаља, које пажљиво поставља у осмишљен простор, успостављајући одређени однос измађу њих. Ја, такође, уз помоћ детаља и основе, користећи линију, правим илузију простора и визуелно се поигравам са детаљима у слици.

Као пример визуелне игре издвајам детаљ у слици „Гитара”:

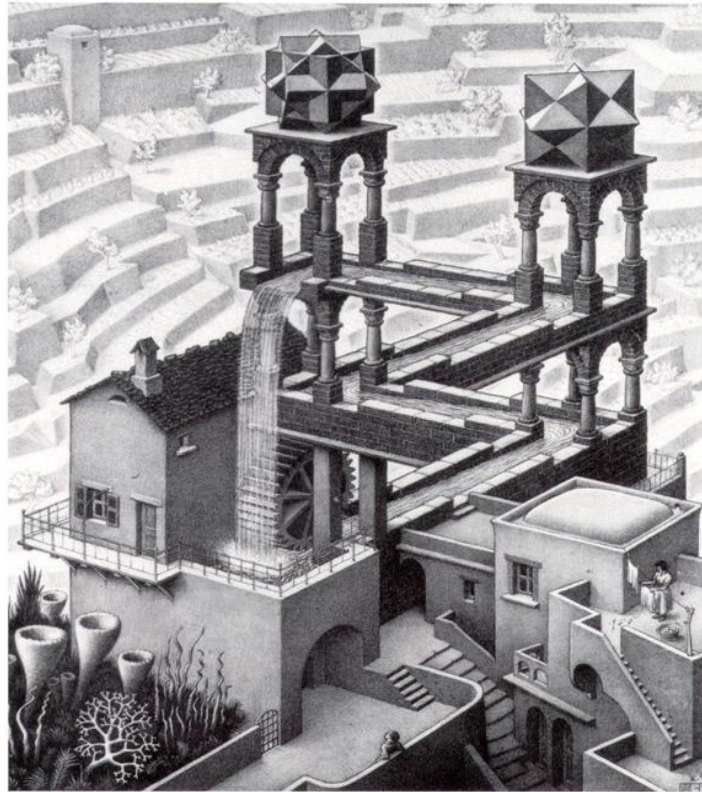
деталј слике - *Гитара*, уље на платну, 60x100цм, 2018.

Наочаре за сунце сам поставио у хоризонтални положај и приказао их како извирују горњом половином из хоризонталне линије на горњој страни врата гитаре. Доња половина наочара се не види јер је заклања врат од гитаре. Дршке наочара су раширене. Када сам их тако нацртао схватио сам да са тим обликом могу да се поиграм. Једно стакло у раму сам продужио на доле цртајући га преко хоризонталне линије иза које наочаре извирују. Тај део сам продужио до следеће хоризонталне линије на врату гитаре. Између те две хоризонтале постоји одређени размак. Када сам продужио једно стакло добио сам одређени несклад у целини облика. Стакла од наочара су се просторно раздвојила, направио се размак између њих који одговара размаку између две хоризонталне линије. За разлику од њих, рам горње стране наочара је остао у истој равни. На овај начин, једноставном визуелном игром, остварио сам занимљив несклад у једном обичном и познатом облику, као и између делова облика и површина.

Такође сам на тим истим наочарама нацртао део мердевина како излазе из бочне стране једне дршке од наочара. Приказане мердевине су шире од дршке и окренуте су под другим углом (од 90°) у односу на дршку.

Све то значи да сам визуелном игром успоставио могући однос између приказаних облика који је апсолутно немогућ. На тај начин се и Миљуш играо у свом раду и успостављао занимљиве визуелне склопове облика и површина.

МОРИС КОРНЕЛИС ЕШЕР⁷

Maurits Cornelis Escher, Waterfall, lithograph, 38x30cm, 1961

Издвојио сам овај Ешеров цртеж као једноставан пример оптичке илузије у којој нешто што је у физичком свету немогуће изгледа сасвим нормално и могуће.

На цртежу је приказана сложена грађевина у чијем склопу се налазе једносратна кућа са кровом на две воде и канал кроз који протиче вода. Канал је саграђен од цигала у облику цик-цак линије. Канал полази од дна куће и подупрт конструкцијом стубића се пење на одређену висину изнад куће. Вода тече кроз канал од дна куће нагоре, пење се каналом до врха одакле пада у виду водопада поред куће на почетак канала у дну куће. Тако се вода врти у круг, тече, пада па опет из почетка. Све би ово, што је приказано на цртежу, било могуће да није канал приказан у хоризонталној равни, то јест – овај канал не иде у висину. Ешер је ту читаву конструкцију тако вешто и убедљиво приказао да се посматрач стално враћа и покушава да одгонетне како је то постигао.

Ја нисам правио тако сложене конструкције као Ешер, али повезаност постоји у игри са простором који се отвара на немогуће начине помоћу великог броја детаља.

⁷ М. К. Ешер, 1898 – 1972, холандски уметник и графичар

Ово се нарочито јасно види на мојој слици „Кућа” где сам искористио хоризонталне траке и прозоре на кући како би помоћу детаља направио немогуће илузије простора. Илузију сам градио са детаљима који извирују из линија, ослањајући се на човеков систем виђења спољашњег света. Човек подразумева целину облика, када види само један његов део, док је остатак нечим заклоњен.

Описаћу пример у виду детаља из слике „Кућа”:

деталј слике - *Кућа*, уље на платну, 70x100цм, 2018.

Бочну страну куће сам изделио хоризонталним линијама. На средини те стране нацртао сам лучни прозор који сам поставио тачно између две хоризонталне линије. Унутрашњост прозора сам обојио тиркизном бојом, док сам бочну страну обојио жуто наранџастим бојама. На тај начин сам направио разлику између спољашњег и унутрашњег. Преко унутрашње стране прозора, по дијагонали, нацртао сам део велике црвене оловке коју сам приказао са илузијом тродимензионалности.

Чудо настаје када наставак облика оловке (горњи део – врх) насликам да излази из хоризонталне линије која додирује врх прозора. Тај део оловке прелази испред површине која се налази изнад прозора и представља спољашњи део бочне стране куће и преко вертикалне линије која представља завршетак бочне стране куће.

То значи да бочна страна куће није компактна. Постоји одређени размак (простор) између две површине кроз који пролази оловка.

У даљем процесу рада, у површину у којој се налази прозор, насликао сам горњи део тела јелена, искошеног на супротну страну у односу на оловку. Јелен се налази иза облика прозора. Тело се појављује са леве и десне стране прозора, извирујући из линије на којој се налази доња страна прозора. Део врата и глава јелена са роговима прелазе преко горње хоризонталне линије која додирује врх прозора. То сад значи да се јелен налази у неком простору иза облика прозора а главом излази испред површине која се налази изнад прозора. Све ово постаје врло компликовано тако да посматрач мора да са концентрацијом прати облике и површине и размишља о простору који се налази између површина.

На овај начин се поигравам са површином слике, отварајући простор уз помоћ линије, и уводим посматрача у игру.

И Ешер, такође, уводи посматрача у игру и стање запитаности над оним што посматра.

2. МЕТОДОЛОГИЈА РАДА

Када сам одредио тему докторског уметничког пројекта почео сам са практичним радом који подразумева израду серије слика рађених класичном сликарском техником уљаних боја на платну.

Паралелно са тим, користећи историјску методу, прикупио сам и проучавао литературу из историје и теорије уметности. Рад на теоријском делу ме је вратио уназад, на почетак моје сликарске праксе и помоћу интроспекције, као истраживачке технике, зашао сам у себе самог - из прошлости. Интроспекција је била присутна и током читавог процеса израде слика - од идеје до исписивања потписа на завршеном делу. Читав процес сам испратио и описао. Аналитичка метода ми је омогућила да објасним мој досадашњи рад. Повезао сам све у целину, уз помоћ синтетичке методе и извукао одређене закључке који су ми били основа за истраживање. Помоћу компаративне методе поредио сам своје радове са радовима других ликовних уметника и издвојио сам оне са којима сам нашао сличност у начину размишљања у цртежу и слици. Компаративном методом сам поредио моје радове који су настајали, изводио закључке и пратио развој. Методом синтезе сам целокупни уметнички пројекат повезао у јасну и смислену целину и представио га јавности.

3. ЕЛЕМЕНТИ РАДА

3.1. ЕМОЦИЈА – ЕМОТИВНИ ПРОСТОР

У циклусу слика које припадају мом докторском уметничком пројекту изабране теме које сам ликовно обрађивао су различите. Заједничко им је то да су све слике овог циклуса морале имати чврст и дубок емотивни темељ.

Највећи број слика овог циклуса је посвећен природи. Тема „Јелка” не представља само везу са природом и дрветом већ и са дубоким емоцијама везаних за њу још из доба детињства. Сваке године, за време новогодишњих празника, кићење јелке отвара врата кроз која се улази у чаролију и у посебно емотивно стање подсећања на детињство. Снагу емоције сам приказао сударом топле наранцасто-црвене (позадина) и тамом зелене боје (јелка). По облику, који подсећа на на дечије приказивање јелке, и по позадини сам насликао велики број детаља који представљају везу са светом детињства (играчке, украси, асоцијације везане за зиму...).

Тему „Шуме” користим као емотивну ликовну основу коју повезујем са различитим мислима, емоцијама, идејама и доживљајима. Сама мисао о шуми изазива у мени позитивну емоцију испуњену миром, пригушеним светлом и тихим звуцима лишћа и птица.

У „Шуми мора и океана” повезао сам два света, две тајновите средине које буде машту. Линијски приказ шуме на платну је за мене исто што и шаховска табла. Квадрати су замењени стилизованим облицима дрвећа који постају пролази, прозори и врата у илузију простора. Емоција даје шуми боју и емоција представља извор асоцијација за многобројне детаље.

У „Шуми путовања” емоција је настала из запитаности које се појављује после извесног времена од повратка са неког путовања када сећања на путовање почињу да личе на сан. Запитаност над тиме је обојила основу слике ултрамарином јер та боја отвара врата неке друге, тајновите, димензије.

Извор емоције за слику „Лист” се налази у чуду пролећа и невероватној, брзој трансформацији које оно изазива на гранама дрвећа. Присуствовање том кратком али изузетном дешавању увек ме испуни дивљењем и остави без даха.

Листу сам посветио једну слику која подсећа на витраж на платну захваљујући мноштву црних линија које деле површину на много малих делова.

Моја повезаност са морем и морнаром потиче од мог оца који је радио у морнарици. Име сам добио по школском броду, једрењаку „Јадран”, а и рођен сам поред мора у Пули (Хрватска).

У слици „Морнар” сам приказао повезаност човека и природе као и њихово међусобно прожимање помоћу хоризонталних линија које су и део морнара и део мора.

У „Таласима” сам повезао музику, море, љубав, ветар, машту и игру све у једној теми. Све то што ме у потпуности испуњава, подстиче и води напред.

Дубоку емотивну везаност за природу, као и емотивну и телесну потребу за непосредним контактом са њом, сам приказао у сликама „Мачка” и „Кућа”. Мачка као кућни љубимац (и друге животиње) је свесна или несвесна потреба људи за контактом са природом. Љубав, додир, посматрање, топлина, све се то стопило у мачијем портрету. Сан о кући са огромним двориштем већ дуго сањам, па је та лепа емоција изградила слику „Кућа”.

Тема за слику „Девојка” је произашла из лепоте белине беле боје, и у односу на њу све се изградило и повезало.

У свим сликама простор је испуњен емоцијом и сваки ликовни елемент је повезан са њом. Емоција ме води у одређену боју и кроз асоцијације ми доводи многобројне детаље које сликам на сликама.

Емоција такође гради простор у мом раду. Очигледни примери су слике „Улица” и „Дечије игралиште”. Основу „Улице” сам обојио топлим жутом бојом јер она представља моју емоцију према граду у коме живим. „Дечије игралиште” сам приказао делом степеништа јер емоција која постоји у дечијој игри не може бити приказана равном површином.

„Гитара”, „Срце”, „Длан”, „Усне” и „Сунце” су обојене топлим бојама (жута, наранџаста, смеђа, црвена) као и емоције које су ме водиле и из којих су произашле.

3.2. ТЕМА

„Био сам уверен да треба сликати само оно што се воли. Нисам желео да будем нешто друго већ оно што јесам. Схватити себе, упознати своју суштину то је за мене било најважније.”⁸ Део из интервјуа са Александром Луковићем.

Тема у мом сликарском раду има веома значајну улогу. Извориште теме чине доживљај и емоција. Емоције које ме преплављују, у контакту са околином, представљају суштину мога рада.

Моји радови су испуњени великим бројем детаља. Детаљи су увек повезани са темом слике. Њих бирам из огромног броја асоцијација чији је извор у мом личном искуству, причама и искуствима других људи, књигама, фотографијама, музици...

Од почетка моје излагачке праксе па до данашњих дана у мојим радовима се појављују фигуре мушкарца и жене, које постављам у различите односе. У једном тренутку, током стваралачког процеса, почео сам да све облике на слици и њихове делове опцртавам танком црном линијом.

Поставио сам себи питање због чега сам почео то да радим и које је значење свега тога. Одговор сам нашао у суштини свога рада који представља јединство супротности.

Фигуре су носиоци мушког и женског принципа, јина и јанга, јединства супротности. У мом раду се јединство супротности огледа и у судару топлих и хладних боја, у величини (велико-мало), површини и илузији тродимензионалности, у грубој сликарској форми, тврдоћи линија и емоцији која избија из свега тога...

Црна линија, која се појавила у мом раду, такође даје свој допринос јединству супротности. Детаље на радовима приказујем са илузијом тродимензионалности. Уједначена црна линија, којом опцртавам детаље и све њихове делове, тежи да све преведе у дводимензионалност, и на крају, опет, добијам јединство супротности. Црна линија, такође, изједначава све на слици по важности, тако да се све повезује у јединствену целину.

Најважније је да уметник, пре свега, упозна самог себе, да дође до своје суштине кроз рад. Треба да слуша себе, и да буде искрен према себи.

Карактеристика мога досадашњег уметничког рада су циклуси који су се надовезивали један на други. Сваки циклус је повезивала једна тема.

⁸ Ликовне свеске 9, Универзитет уметности у Београду, Београд 1988, стр.190

У циклусу слика докторског уметничког пројекта ликовни елемент линија повезује све радове, док су теме које сам обрађивао на сликама различите. Неке теме којима сам се бавио у претходним циклусима су се појавиле и у овом пројекту (мачка, улица, кућа), али сад сам их обрадио на потпуно нов начин.

Природа се, као тема, појављује много пута у мом раду. Још на мојој првој самосталној изложби (1991. године) једна од кутија је била посвећена огромној промени које доноси пролеће. Циклус „Дурмиторске капе и шешири” у потпуности је посвећен планинском пејзажу, док у „Шумама”, сама шума представља природну и визуелну основу за игру маште и асоцијација.

У докторском уметничком пројекту дубоку везу са природом сам приказао у сликама: „Сунце”, „Море”, „Јелка”, „Лист”, „Мачка”, „Шума мора и океана”, „Шума мира”, „Морнар” и „Кућа”.

Слика „Шума путовања” представља мрежу пролаза кроз коју лебде мисли, снови и сећања на све облике путовања.

Везу са детињством сам приказао у сликама „Дечије игралиште” и „Јелка”.

Звук гитаре, емоције и асоцијације које он изазива у мени сам приказао у слици „Гитара”.

Тема слике „Девојка” се појавила из чистоте и симболике беле боје.

Теме „Усне” и „Длан” су се појавиле као облици испуњени сопственим линијским системом што је било довољно да их уврстим у истраживање.

„Таласи” су повезали у једној теми све што ми у животу највише значи: љубав, природу и музику.

У теми „Улица” сам истраживао приказивање простора на нов начин.

Тема „Срце” ми је била занимљива као извориште емоција и симбол који се често користи.

3.3. ИГРА ЛИКОВНИХ ЕЛЕМЕНАТА У МОЈИМ РАДОВИМА

Игра је стање духа. То стање се не мири са понављањем истог, са успостављеним редом ствари, са фразама, са праволинијским кретањем. То је потреба духа да окреће и преокреће познато и тако, можда, да дође до нечег неочекиваног.

У моме докторском пројекту игра заузима важно место у односу према изабраној теми. У овом циклусу теме су веома различите и бројне, за разлику од мојих досадашњих циклуса у којима сам се увек бавио само једном темом („Заставе”, „Куће”, „Портрети”...). У избор тема за докторски пројекат су ушле и класичне сликарске теме као што су:

ПОРТРЕТ → „Девојка”, „Морнар”, „Мачка”

ПЕЈЗАЖ → три слике у којима обрађујем тему шуме

Изабране теме сам на платно постављао плошно и уз помоћ одређеног система линија од њих правио као неку врсту табле за игру. Тако склопљене „табле за игру” су биле различитих конструкција. Најједноставније су „Море” и „Таласи” које сам саставио од основне боје, којом сам покрио целокупну површину платна, и одређеног броја паралелних линија распоређених преко целе слике. На сложенијим таблама сам прво крупно линијом исцртао облик теме („Срце”, „Усне”, „Длан”, „Сунце”...) да бих затим преко њега и позадине исцртао систем линија у одређеном односу са обликом теме и форматом платна. Теме од којих сам конструисао најсложеније табле су: „Мачка”, „Гитара”, „Лист”, „Морнар” и „Девојка”. Сам облик нацртане теме је сложен а кад сам још уцртао и систем линија добио сам површину подељену на велики број мањих, различито обликованих, делова.

Слике постављене као табле за игру представљају идеалну основу за даљи процес рада који би се могао назвати игром:

- асоцијације на одређену тему ми доносе детаље
- избор детаља
- постављање детаља по табли (слици)
- отварање простора у површини
- увлачење посматрача у игру (слику)

Суштина је у томе да игра за мене представља врхунац стваралашта. Кроз игру ја спајам све што знам и осећам да би онда све то, целовито, пренео на платно.

3.4. ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

ЛИНИЈА

У току студија, па и на моје прве две самосталне изложбе, ликовни елемент – линија – није имала значајну улогу на мојим сликама и осталим радовима.

Линију сам користио са осталим ликовним елементима, у њиховим међусобним односима, у изградњи сваке слике. Она се појављивала, углавном, као саставни део облика (фигура, предмета...).

Радећи на циклусу слика „Заставе” почео сам да танком црном линијом опцртавам насликане облике и њихове делове. Опцртавање облика се у мом раду није појавило плански нити из одређеног ликовног разлога. Црна линија је била последица одређене унутрашње потребе, мени необјашњиве. Тако је морало бити, и тек кад бих све облике и њихове делове опцртао, уоквирио црном линијом – слика је била завршена.

Очигледно је да сам на тај начин учврстио облике и одвојио их од позадине. Та црна линија је представљала неку врсту спољашње арматуре која је мом духу и оку била потребна.

У оквиру мог докторског уметничког пројекта линија је добила најважнију улогу до сада. Уз помоћ ње, делећи површину насликаног облика и позадине на мање делове, истраживао сам могућност отварања невидљивог простора између тако добијених делова.

На свакој слици сам исцртао одређени број линија које се простиру преко целог платна. Одређени број линија – значи да сам у свакој слици тражио неку моју идеалну меру у односу на облик теме коју обрађујем, а и на формат слике. Најчешће сам преко површине платна уцртавао хоризонталне линије, док се само на две слике („Усне” и „Море”) појављују вертикалне линије.

У сликама које обрађују класичну сликарску тему – портрет („Морнар” и „Девојка”) хоризонталне линије сам исцртао преко ликова, што није уобичајена пракса. На слици „Морнар” те линије представљају повезаност човека и природе (мора) и њихову нераскидиву везу. Хоризонталне линије сам повезао и са линијама морнарске мајце, градећи тако чврсту визуелну целину. На слици „Девојка” сам применио исти систем, исцртавајући хоризонтале преко исцртаног лика, али оне код ње представљају струјање мисли, осећања, жеља и снова.

У сликама које су настале касније, мрежа линија која ми је била потребна за истраживање је настајала из самог облика („Лист”, „Мачка”, „Сунце”, „Длан”), пратећи његову контуру и облике унутрашњих делова. Линије које се појављују у контури и унутар облика, шире се на позадину и на тај начин све повезују у чврсту конструкцију. Добијена мрежа линија, која покрива површину слике, представља мрежу пролаза. Свака нацртана линија, у овим радовима, дели површину на мање делове и представља границу између тих делова. Линија има улогу пролаза.

Насликани детаљи су увек повезани са линијом и виде се само једним својим делом. Они улазе из линије, они извирују из линије. Детаљи улазе у невидљиви простор из линије или пролазе испред ње и тако стварају илузију простора испред линијске мреже. На тај начин је истакнута важност и улога сваког детаља на слици. Једнака дебљина и интезитет те свеприсутне црне линије тежи да све на слици буде плошно.

Линија се у овом истраживању показала као изузетно плодан и моћан ликовни елемент који ми је омогућио улазак у огроман, невидљиви лавиринт.

БОЈА

Задатак боје у докторском уметничком пројекту је био да истакне плошност платна. У оквиру практичног дела пројекта у галерији сам изложио осамнаест слика рађених класичном сликарском техником – уљане боје на платну.

На седам слика основу сам покрио једном бојом, уједначено, преко целе површине платна. Тако сам на најједноставнији начин истакао плошност платна.

У даљем процесу рада сам преко тих монохроматских површина исцртао мрежу линија... Боје које сам користио при покривању основе су најчешће чисте, без мешања са другим бојама, из тубе (цинк бела, ултрамарин, лимун жута, цинобер).

Остале слике докторског циклуса имају позадину на којој је неколико већих, различито обојених површина. Боје сам увек постављао у топло-хладним и светло-тамним односима. На тај начин сам добио чисте, јасне и гласне сударе боја у којима боје истичу једна другу.

Детаље које сам сликао преко постављених основа на слици (облик-позадина-мрежа линија) обликовао сам као једноставне сликарске форме.

Приказао сам их са илузијом тродимензионалности и уз присуство светло-тамног бојеног односа. Сенке на детаљима сам увек бојио црном бојом.

Тако насликаном сенком сам постигао убедљивију илузију тродимензионалности и јасну издвојеност детаља од површине основе. Боја на детаљима је скоро увек у супротности са бојом основе.

Новина на сликама овог циклуса је појава површина на којима се види потез четке („Шума путовања”, „Длан”), појава слојева и лазура („Море”) и појава обојених површина на којима су присутне различите валерске вредности („Мачка”, „Лист”, „Јелка”).

КОМПОЗИЦИЈА

„Сваки приступ компоновању представља активност у оквиру одређеног простора или формата који има ширину и висину код слика и дубину код скулптуре и архитектуре. Зависно од садржаја, успоставља се структурални склоп који организује ликовне чиниоце у одговарајућем просторном распореду. Сви чиниоци се подређују целини и учествујући у целини они имају своју улогу у изразу. Активност при компоновању испољава се у настојању да успостављени односи буду динамични да би тиме створили већу оптичку привлачност. Исто тако настоји се да просторна грађа буде богата и истанчано дефинисана јер на тај начин може да пружи богатији доживљај.

Напетост и противречност су карактеристичне за добру композицију. Напетост је у просторним односима у којима се испољавају кохезивне силе које теже да споје делове у веће целине и рестрингтивне силе које вуку према спољњим ивицама. То вагаће сила изазива визуелно привлачење, радозналост и пажњу. Противречност се повећава умножавањем разлика код употребљених елемената. Облици су, рецимо, сличних светлина, али су им боје контрастне, смерови такође. Ако би све особине биле контрастне, не би постојала основа за склоп целине.”⁹

Осамнаест слика које сам изложио у Галерији ФЛУ композицијски делим на три групе:

- ШУМЕ - „Шума путовања”, „Шума мора и океана” и „Шума мира”
- СЛИКЕ СА ОСНОВНИМ ОБЛИКОМ – „Мачка”, „Сунце”, „Длан”, „Лист”, „Јелка”, „Кућа”, „Срце”, „Усне”, „Гитара”, „Дечије игралиште”, „Девојка”, „Морнар” и „Улица”
- СЛИКЕ БЕЗ ОСНОВНОГ ОБЛИКА – „Море” и „Таласи”

⁹ Милун Митровић – ФОРМА И ОБЛИКОВАЊЕ; Научна књига; Београд 1987; стр. 46

Композиција је једноставна у овим радовима. Једноставност се огледа у:

- Основном облику теме који увек постављам крупно и на средину платна
- Сведеном броју боја основе (од једне до пет) коју чине облик и позадина
- Линији коју користим и која је увек исте дебљине
- Бојеним површинама које су најчешће монохромне и уједначене

Детаље које сликам преко основе постављам најчешће дијагонално успостављајући динамичан однос између њих и система линија које сам исцртао. Динамичне односе сам остварио бојеним односима између детаља и позадине (светло-тамно, топло-хладно...) као и између основног облика и позадине (светло-тамно, топло-хладно, комплементарни односи...).

4. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

4.1. ПРИКАЗ ИЗЛОЖБЕ У ГАЛЕРИЈИ ФЛУ

Практични део докторског пројекта представио сам изложбом својих слика која се одржала у периоду од 19. до 28. марта 2018. године у „Галерији факултета ликовних уметности” у Београду. Изложио сам осамнаест слика рађених класичном сликарском техником уљане боје на платну. Формати слика су били различити и кретали су се у распону од 80x60cm до 160x105cm.

Добио сам прилику да, за време моје докторске изложбе, своје радове изложим и у галерији ФЛУ „Излози” која се налази у излозима дуж зида зграде ФЛУ у Кнез Михајловој улици. За "Излоге" сам одабрао цртеже из циклуса „Шуме” који су били део моје последње самосталне изложбе. Ови цртежи представљају увод у мој докторски пројекат. Сви цртежи су истог формата 100x70cm и у „Излозима” сам изложио њих једанаест. Улаз у Галерију ФЛУ је такође из Кнез Михајлове улице тако да су изложени цртежи представљали одличан увод за изложбу мог докторског пројекта.

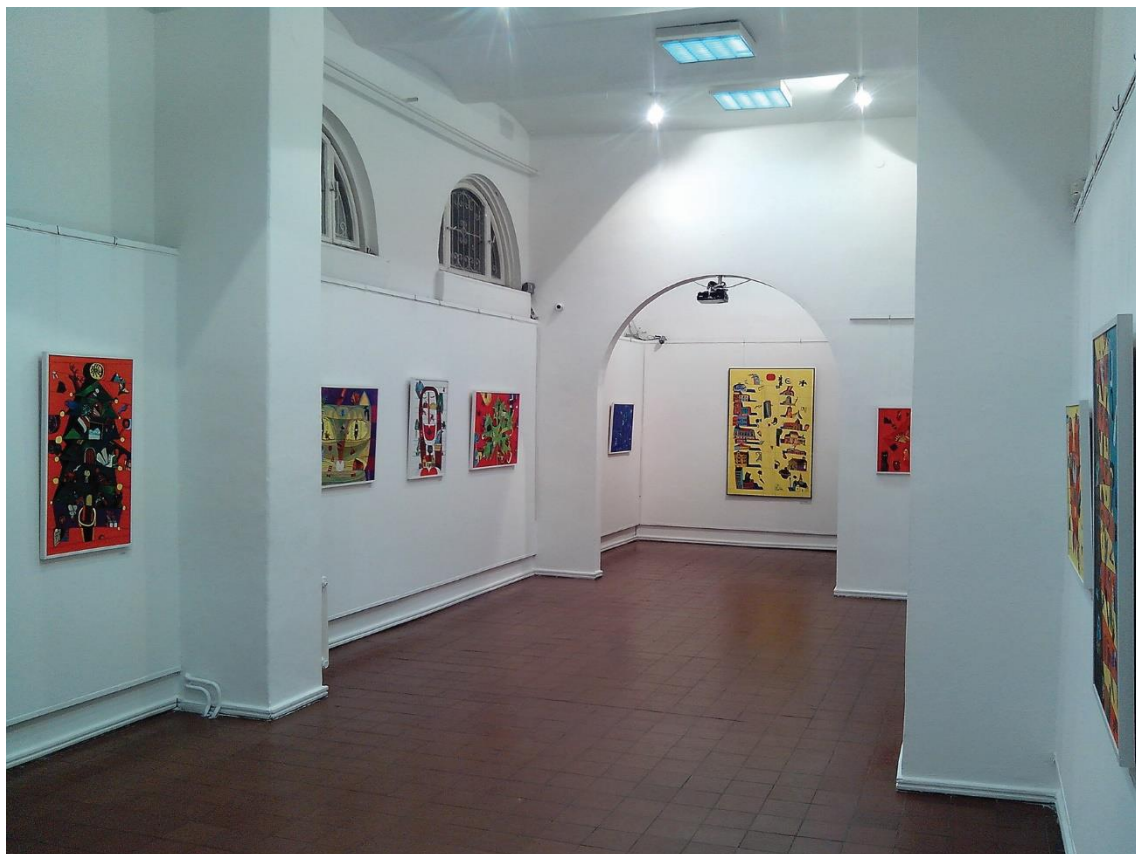
Галерија ФЛУ је предиван правоугаони простор са високим плафоном. Када сам унео своје радове у галерију знао сам да ћу неколико слика са темом „Шуме” поставити у делу галерије одмах поред улаза, и тако повезати „Излоге” и „Галерију”.

Следећи корак је био проналажење места за два велика формата. Њих нисам поставио у предњем делу галерије јер већи формати захтевају већи простор за сагледавање, а и желео сам да посетилац постепено дође до већих формата.

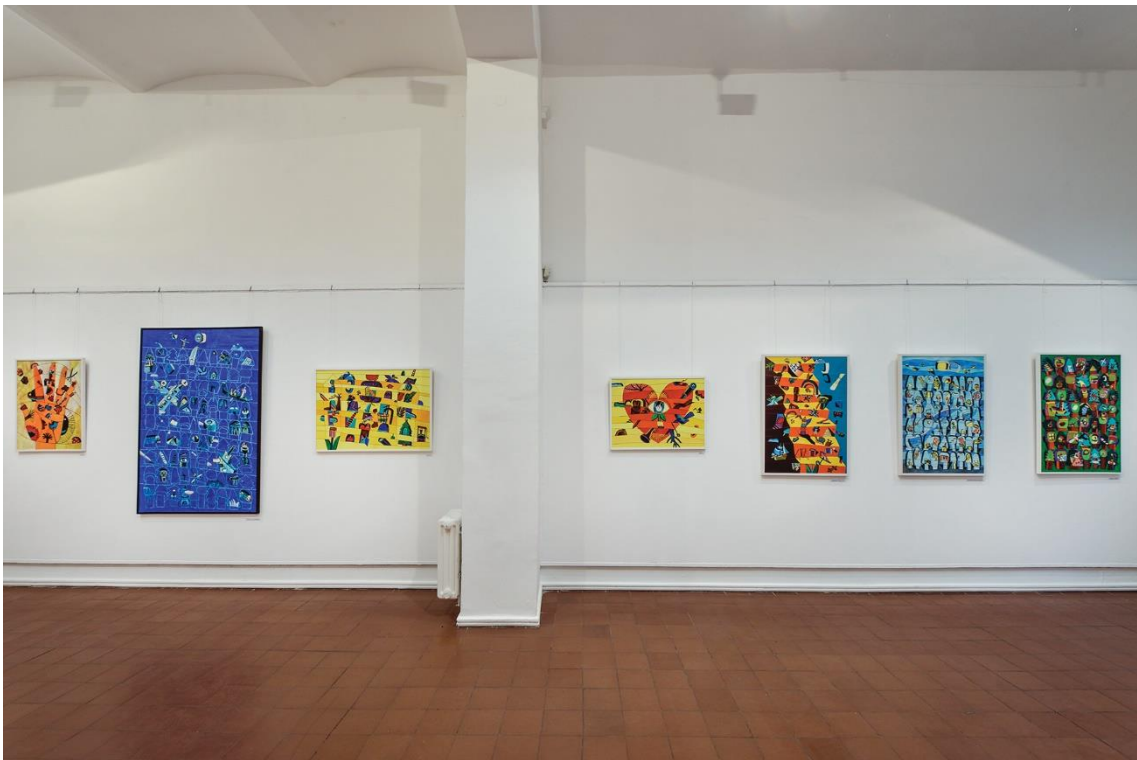
Место за „Улицу” сам нашао на чеоном зиду галерије. То, издвојено место, јој је највише одговарало због њеног интензивног колорита. „Шума путовања” је други већи формат и за њу сам наменио место на средини зида средњег дела галерије. Ова слика је у потпуности прекривена ултрамарин бојом и има доста детаља тако да захтева простор.

Када сам одредио места за велике формате и повезао спољашњи и унутрашњи простор распоредио сам остале слике пазећи на колористичке односе између њих. Сlike сам постављао тако да једна другу истакну а и да поставка у целини буде динамична.

Задњи део галерије је мало издвојен. Баш у том делу сам чеоно поставио велику жуто обојену слику („Улица”) тако да би посматрач могао лакше да је сагледа са веће раздаљине. Проблематично ми је било да одаберем две слике које ће стајати на зиду са њене леве стране. Решење сам нашао у две слике од којих је једна обојена ултрамарином („Море”) а друга за основу има цинк белу боју („Таласи”). На тај начин сам постигао да све три слике, у том делу простора, дођу до изражаја, да једна другој не сметају и да могу подједнако добро да се сагледају. Галерија има изузетно добро и јако осветљење. Колористички интензитет поставке је у тим изванредним условима оставио снажан утисак пре свих на мене, а надам се и на већину посетилаца.

Галерија ФЛУ, поставка докторске изложбе, 2018.

Галерија ФЛУ, поставка докторске изложбе, 2018.

Галерија ФЛУ, поставка докторске изложбе, 2018.

Галерија ФЛУ, поставка докторске изложбе, 2018.

Галерија ФЛУ, поставка докторске изложбе, 2018.

4.2. ПРОЦЕС И АНАЛИЗА ИЗРАДЕ 18 СЛИКА

ШУМА МИРА

Шума мира, уље на платну, 100x70cm, 2016.

За ову тему сам као основу изабрао тамнију интензивно зелену боју. Читаву површину сам прекрио зеленом бојом а затим сам преко ње исцртао шуму од стилизованих облика дрвећа збијених у редове и постављених по вертикали један изнад другог. Облици дрвећа, који су у једном реду, су различити, али се понављају идући кроз редове по дијагонали на доле. Дуж тих дијагонала понавља се и боја крошњи и стабала.

Дрвеће сам бојио светлијим или тамнијим зеленим и смеђим тоновима у односу на позадину. Тако сам одвојио шуму од позадине.

У сваку крошњу сам уцртао одређени детаљ и обликовао га помоћу светла и сенке да би добио илузију тродимензионалности. Сви детаљи су повезани са темом. Неке детаље сам нацртао у целости док се неки појављују само једним својим делом. Сви детаљи стоје, лете, лебде у крошњама и стварају илузију простора у њима.

То је била основа за исцртавање шуме. Шуму сам склопио од стилизованих облика дрвећа (стабала и крошњи) збијених у редове. Шест редова сам сложио, један изнад другог, по вертикали. Сваком облику дрвета сам уцртао бочну страну и обојио је црном бојом. Дрвеће сам обојио светло плаво-тиркизном бојом. На овај начин сам шуму издвојио од позадине. Таласасте линије које сам прекрио облицима дрвећа сам поново исцртао преко њих. На крају сам добио густу шуму малих вертикалних облика преко којих благо таласају дуге хоризонталне линије. То је била одлична основа за исцртавање и исликавање детаља.

У горњем делу платна, који нисам попунио дрвећем, уцртао сам већи округли облик који представља отворени бродски прозор. Из њега избија жута светлост, што значи да је то неки нови, други простор.

У крошње сам уцртао велики број детаља који се, углавном, појављују једним својим делом из линија. На тај начин крошње стварају пролазе у друге просторе и праве илузију паралелних простора.

Детаље сам обојио топлим тоновима (жута, наранџаста, ружичаста) да светле у плаветнилу подлоге. Ређао сам их по замишљеној цик-цак линији дуж хоризонталних редова дрвећа.

У нацртаној шуми сам успоставио одређени ред понављајући облике дрвећа по дијагонали идући са леве горње стране ка десној на доле. Тако сам помоћу хоризонтала, вертикала и дијагонала увео ред у, на први поглед, велику визуелну гужву.

Овим једноставним односима боја сам добио просторну убедљивост. Површину платна која се налази насупрот бочне стране степеништа, обојио сам засићеном турско плавом бојом. Између тамно браон и турско плаве боје степениште зрачи светлошћу и топлотом.

Следећи корак је био осмишљавање система линија. Све хоризонталне линије на степеништу сам продужио до краја платна, светло браон и светло плавим линијама. Цело платно сам на тај начин поделио на четрнаест хоризонталних, неједнаких и тробојних трака. Сваки део појединачне траке овим добија могућност да од површине постане простор и да од вертикале постане хоризонтала.

Сви детаљи које сам насликао преко овако склопљене основе су повезани са дечијим светом. Већина детаља је приказана само једним својим делом, који се појављује иза одређене линије. На тај начин сам отворио нове просторе у слици.

Искористио сам вертикале и хоризонтале степеништа и сликајући сенке фигура претварао сам их у нешто друго. Поигравао сам се са њима. Тако, на пример, фигура лава седи на вертикалној површини и поставља се питање – шта је та површина?

На крају сам се определио за издужени формат платна (160x105cm) на којем ћу улицу приказати по вертикалној оси.

Дводимензионалност платна сам истакао користећи само једну боју за позадину, којом сам покрио цело платно. Изабрао сам лимун жуту боју која има снажно зрачење и њоме сам представио пуну, интензивну светлост средине летњег дана.

Улица је главна тема слике и поставио сам је на средину платна по вертикали. Приказао сам је помоћу две танке црне линије које полазе од дна платна и завршавају се при врху. У доњем делу платна размак између те две линије је ужи, а како улица расте ка врху платна тај размак се благо шири.

Следећи корак је био исцртавање хоризонталних линија на које сам одлучио да поставим - насликам изабране архитектонске облике. Исцртао сам десет танких, црних, хоризонталних линија у односу на број изабраних архитектонских облика које ћу насликати. Уцртане хоризонталне линије се простиру дуж површине платна на различитим размацима у зависности од облика који сам одредио да буде између њих. Оне нису паралелне већ је свака помало искошена на неку своју страну. На тај начин сам избегао монотонију при понављању линија. Када сам уцртао хоризонтале, површина платна је била подељена на једанаест једнобојних хоризонталних трака различитих ширина.

Трака на врху слике представља небо и на њеној средини сам нацртао мало спљоштени круг који представља Сунце. Две вертикалне линије, које представљају улицу, иду кроз средину слике и благо се шире идући у правцу нацртаног Сунца.

Следећи корак је био уцртавање изабраних архитектонских облика између хоризонталних линија. Облике сам постављао, један изнад другог, оним редом којим су они и распоређени у реалном простору улице.

Сваки облик је постављен између две хоризонтале тако да се дно облика поклапало са доњом хоризонталом док се врх поклапао или додиривао горњу хоризонталну линију. Архитектонске облике сам приказивао целовите и посматране са предње стране. Да бих постигао илузију тродимензионалности уцртавао сам једну или две бочне стране, обојене тамнијом бојом, и на тај начин добио изглед кутије.

Архитектонским облицима сам додао и бачену сенку, приказану у перспективи, ултрамарин плавом бојом.

Сенка облика са леве стране слике налази се са њихове десне стране док су сенке облика са десне стране слике налазе на њиховој левој страни.

Потпуно неочекивано „стоје” та два вертикална реда „тродимензионалних” облика на жутој површини платна.

Кроз улицу Париска-Тадеуша Кошћушка пролази трамвај. Дуж простора који приказује улицу сам уцртао две линије које представљају трамвајске шине.

Простор између нацртаних шина се сужава идући од дна слике ка врху. Линије шина на тај начин стоје у супротности са линијама које означавају улицу. Линије трамвајских шина су искошене у односу на вертикалне ивице платна у десну страну.

Замишљена линија коју праве архитектонски облици које сам уцртао по вертикали са леве стране се поклапа, паралелна је, са искошеним линијама шина. То сам поновио и са десне стране. Замишљена линија коју граде архитектонски облици уцртани по вертикали са десне стране се поклапа, паралелна је, са линијама шина и замишљеном линијом архитектонских облика са леве стране. На тај начин сам остварио чврсту композицијску конструкцију и, у исто време, добио занимљиву основу за визуелну игру са детаљима које ћу сликати по њој.

Када додајем детаље по основи, која изгледа баш онако како сам замислио и која најбоље приказује изабрану тему, постављам их по одређеном реду који је у односу са насликаном основом на платну и ивицама рама. Трудим се да на слици на сваки начин избегнем монотонију. Детаљи које сам насликао на „улици” извирују једним својим делом из одређене линије или нестају једним својим делом иза неке друге линије. На тај начин површина добија илузију простора.

Детаљи које сам насликао дошли су путем асоцијација на жуту основу, на летњи дан у подне, на везу са архитектонским облицима из стварног света, на београдско ушће које се налази испод Калемегдана.

РЕКА → ЈЕДРИЛИЦА, ГАЛЕБ, РИБА, ЧАМАЦ-МРЕЖА-РИБАР

СФИНГА, ПИРАМИДА → ПУСТИЊА, ПЕСАК → ВРЕЛИНА → ЖУТА БОЈА

НАОЧАРЕ ЗА СУНЦЕ, ПАЛМА → СУНЦЕ, ОБАЛА МОРА

МАЧКА, БИЦИКЛ, ГОЛУБ, РАМПА → УЛИЦА

БУНАР, РУКА ЛЈУБАВИ → ЦРКВА СВЕТЕ ПЕТКЕ

ПЛАНЕТЕ, РАКЕТА → ПЛАНЕТАРИЈУМ

СТАБЛО СА КРОШЊОМ И ПЛОДОВИМА → ЛЕТО

МЕСЕЦ, МЕРДЕВИНЕ → ОПСЕРВАТОРИЈА

БИЉКА, ЦВЕТ → СУПРОТНОСТ САДРЖАЈУ ВОЈНОГ МУЗЕЈА

КИШОБРАН, ШЕШИР → ДОМ, СУНЦЕ

ЛИНИЈА, ОЛОВКА → ДНЕВНИК, ПУТ И ЖИВОТ

Шуму сам исцртао преко читаве површине платна. Ова шума је најједноставнија од свих шума које сам до сад урадио. Све облике сам исцртао линијом исте боје (тиркизна светла) и исте дебљине.

Сваки облик дрвета је стилизован и састављен од стабла и крошње, без бочних страна. Као и до сад, кад сам се бавио овом темом, облике стабала сам ређао у редове да би потом те редове постављао један изнад другог по вертикали. При врху платана сам оставио празан простор у облику хоризонталне траке. У средину те траке сам уцртао месец и потенцирајући пригушену атмосферу ноћи, мира и медитације.

Нацртана линијска шума је добила облик разапете мреже на платну кроз коју плоче мисли, осећања, снови које повезују различите врсте путовања. Путовање је широк појам.

Прва асоцијација је туристичко путовање, да би се касније мисао о томе проширила на разне стране и отишла у различите слојеве.

За детаље које сам сликао преко нацртане шуме сам изабрао:

- Облике различитих топ туристичких дестинација (Ајфелова кула, Таџ Махал, египатске пирамиде, сиднејска опера...)
- Различита превозна средства (авион, брод, једрилица...)
- Многе друге облике који су повезани за путовање кроз снове, време, на крилима маште, таласима музике, у себе...

Детаљи се појављују једним својим делом и излазе из линија или се појављују у више делова у различитим крошњама. Детаљи су обликовани са илузијом тродимензионалности уз помоћ светлости и сенке. Сви су насликани плавом и зеленом бојом па се са позадином налазе у хармоничном односу.

МОРНАР

Морнар, уље на платну, 100x70цм, 2017.

Фигура морнара се често појављује у мојим радовима (слике, цртежи). Морнар у мени буди асоцијације на пут, путовање, пролазак кроз огроман простор...

Основна идеја ми је била да кроз овај портрет повежем морнара и море, човека и природу. За портрет сам изабрао правоугаони формат (100x70цм) и поставио га по вертикали. Морнара сам замислио са карактеристичном капом и мајцом.

Линијом на платну сам исцртао издужени портрет морнара, благо искошеног на десну страну, изазивајући на тај начин минималну визуелну динамику по вертикали.

Горњу површину капе сам подигао ка вертикали и на тај начин добио већи облик и површину по којој ћу моћи да исцртам детаље. На површини лица сам уцртао облике очију, носа и усана.

Горњи део површине која представља грудни кош прекрио сам хоризонталним линијама које представљају и пруге на морнарској мајци. Те линије сам продужио и преко позадине. Уцртао сам хоризонталне линије и од рамена навише водећи рачуна о ширини трака и о деловима лица. Платно сам поделио на двадесет хоризонталних трака.

Позадину која представља море сам обојио, наизменично по тракама, турском плавом и емералд зеленом мешајући их са цинк белом. Наизменично бојење трака је допринело благој динамици слике.

Основу морнара сам обојио лимун жутом у коју сам додао мало беле боје. Жути морнар је представник сунца јер море и сунце увек иду заједно. Белом бојом сам обојио сваку другу траку на средини тела, као и на рукавима, али у супротном ритму. Бело жуту комбинацију сам поновио и на капи. Кроз овај процес сам добио дводимензионалну основу пуну благог хоризонталног ритма преко вертикале портрета. Детаље које сам сликао преко добијене основе постављао сам по дијагоналама. Детаљи су плод асоцијација на море и морнара и извиру и промичу кроз невидљиви простор између трака на слици.

МАЧКА

Мачка, уље на платну, 70x100цм, 2017.

Одрастао сам уз псе и мачке и све их волим. Мачке су изузетно лепе животиње са најлепшим очима на свету. Због тих очију сам морао да насликам велики портрет мачке са којом живим. Мачка је „тиграста” са црним, сивим, зеленим и окер тоновима. Изабрао сам правоугаони формат платна величине 70x100цм. Фотографисао сам мачку и то ми је било полазиште за израду цртежа на којима сам разрадио портрет.

У изабрани формат платна сам уцртао велики неправилни, „правоугаони” облик са заобљеним угловима који представља мачкину главу.

Тај облик сам са три хоризонталне линије поделио на четири траке, а линије сам продужио и изван облика до краја платна, са леве и десне стране. Такође сам на исти начин продужио и хоризонталну линију на врху и на дну облика главе, тако да је на крају цело платно било подељено на шест хоризонталних трака.

Њушкицу мачке (троугао) и линију уста сам уцртао у мањи круг и поставио га на средину најдоње траке у облику који представља мачкину главу.

Мачкине очи сам одлучио да повећам и уцртао сам их у горњу средњу траку. Посматрајући фотографију мачкиног портрета уочио сам да шаре граде облик који подсећа на стилизовану птицу са раширеним крилима и репом.

У простор на слици између облика мачијих очију сам уцртао искошене, улево и удесно, праве линије. На тај начин сам поставио основу за шару која обликом подсећа на раширени реп птице и обојио сам га тамнијим зеленим, сивим и окер тоновима.

Део између очију се спаја у следећој хоризонталној траци са обликом који подсећа на најједноставнију стилизовану чашу, на врху ширу а ужу на дну. Тај део сам обојио смеђом бојом.

Из тог дела сам са леве и десне стране уцртао шаре у облику раширених, и на крајевима зашиљених, птичијих крила, која се завршавају на бочним крајевима облика главе. На смеђе обојени облик, са доње стране, се надовезује круг у који је уцртана њушкица и линија уста мачке. Троуглове сам нацртао у траци изнад очију, они ту представљају „тиграте” шаре, и на врху главе где представљају уши.

Сви они заједно, повезани замишљеним линијама, граде облик троугла који је окренут шпицом на доле. Бркови мачке заузимају важно место на глави мачке. Њих сам приказао на слици помоћу испупчених закривљених линија које полазе од круга на средини, са њушкицом и устима, и завршавају се на контурној линији облика главе са леве и десне стране. Ту врсту линија сам поновио и у траци изнад мачијих очију у изградњи стилизованих шара.

На овај начин сам, корак по корак, представио постављање основних облика и мреже линија који заједно граде портрет мачке.

Портрет мачке је насликан светлијим бојама у односу на позадину, коју сам обојио љубичастим и тамно црвеним тоновима. Очи сам истакао лимун жутом бојом.

Детаљи које сам сликао по портрету су директно повезани са мојом мачком.

ЗЕЛЕНА ГРАНА СА ЛИСТОВИМА → сакрива се иза биљака и мисли да је невидљива

ЧЕСМА → воли да пије воду са чесме пуштену у танком млазу

ЧАША СА ВОДОМ → чим види чашу са водом долази да пије из ње

КУЋА → везаност мачке за одређени простор

МЕРДЕВИНЕ, ДРВО (СТАБЛО, КРОШЊА) → мачка воли да је на висини

ПЧЕЛА, ПТИЦА → привлаче пажњу

ЛОПТА, КЛУПКО → игра

ТРЕЋЕ ОКО → види у мраку

ПЛАВО ДОРМЕО ЋЕБЕ → омиљена подлога за спавање

ДВОСЕД ОД ТРСКЕ → на њему оштри нокте

Највећи облик који сам насликао на портрету мачке је дугачка зелена грана са пуно зелених листова. Део гране, са четири листа, се појављује у малом делу позадине, са леве стране, поред мачкиног портрета. Ни један лист није приказан у целини, што значи да читава грана пролази кроз простор који се налази иза неких хоризонталних трака у позадини. То такође говори о томе да грана почиње негде у неком простору изван платна. Посматрач замишља простор који не види и делове облика који нису видљиви. Грана се поново појављује и излази из линије доњег капка левог ока мачке, наставља преко ока и надаље завршава мало изнад врха главе.

Овакав начин приказивања и сликања детаља чини слику необичним и увлачи посматрача у игру кроз површину, у простор.

ЛИСТ

Лист, уље на платну, 70x100цм, 2017.

Избор „листа” као теме за слику није случајан. Лист платана се наметнуо својим сложеним обликом.

Облик листа сам линијом уцртао на средину платна. Лист сам поставио усправно, тако да се у доњем делу платна налази дршка од листа. Облик листа сам стилизовао и он је састављен од дршке и пет кракова који су звездасто распоређени. Када сам поставио лист у формат слике одредио сам да колористички однос између облика и позадине буде зелено – црвен, и платно сам испунио бојом.

Добијена слика представљала је базу за осмишљавање распореда линија по њој. При конструисању линијске мреже схватио сам да морам да нађем одређену меру која ће ми омогућити најбоље услове за визуелну игру.

Кроз кракове листа сам провукао линије које пролазе по њиховој средини. Те линије сам продужио и изван кракова листа, скроз до краја формата платна. На тај начин сам позадину поделио на шест делова.

То ми није било довољно, па сам из сваког крака, у делу где је он најшири, продужио линије од ивице листа кроз површину позадине. На овај начин сам позадину поделио на шеснаест делова и тако добио сложену једнобојну површину.

Површину листа сам такође учинио сложеном, додајући у сваки крак листа неколико бочних линија у односу на већ уцртану средњу линију.

На овај начин сам добио сложену конструкцију од линија у односу на које сам могао да сликам мање облике или неке њихове делове. По постављеној основи (облик, позадина) насликао сам мноштво детаља који су повезани са темом, а до којих сам дошао путем асоцијација.

СУНЦЕ → раст листа

ПТИЦА, МАЧКА, ЛЈУБАВНИЦИ → скривени у лишћу

КИШОБРАН → заштита коју пружа крошња

ДЕЧАК → игра у крошњи

УСНЕ → шапат лишћа

КРАН У КОФИ → раст лишћа

ЈЕДРИЛИЦА → таласање лишћа, море

ОБЛАЦИ → вода → раст лишћа

УСНУЛА ДЕВОЈКА → заштита, хлад крошње

КУЋА → дом → двориште → дрвеће

ЛОПТА → игра

ЧАРОБЊАКОВА КАПА → чаролија пролећног раста лишћа

МЕТЛА → нестанак лишћа

Детаљи се појављују само неким својим делом, лебде између делова листа, извирују и показују да постоји одређени простор између делова површине платна.

Са леве и десне стране површине предње стране куће уцртао сам бочне стране. Оне су у облику издужених, вертикалних правоугаоника чија се основица поклапа са најдоњом хоризонталном линијом а врх је представљен троуглом. Тако нацртане бочне стране су у потпуности окренуте према посматрачу, па је и површина за визуелну игру већа.

Линијску конструкцију куће сам учинио још сложенијом. У сваку бочну страну куће сам, по вертикалној оси, уцртао четири различита облика који представљају прозоре. Такође сам и на предњој страни, у два вертикална реда, уцртао прозоре различитих облика.

Дрво (стабло са округлом крошњом) је највећи облик који сам насликао у површини куће и оно представља симбол раста, напретка, чврстине и стабилности дома. Облик стабла сам уцртао да полази од најдоње хоризонталне линије која представља основу куће.

Стабло надаље, у свом току навише, прелази преко друге хоризонталне линије, нестаје иза треће хоризонтале, опет се појављује из четврте хоризонталне линије и залази иза пете.

Када се опет појави из шесте хоризонталне линије стабло почиње да се грана. У тој хоризонталној траци се појављује доњи део крошње који нестаје иза седме хоризонтале.

У следеће две траке дрво се не појављује да би на крају извирило, са горњим делом крошње, у наредној хоризонталној траци.

Овако приказано дрво се провлаћи између трака куће и подстиче посматрача да прати и замишља простор кроз који дрво пролази. По вертикалној оси, која прати ток стабла, у хоризонталним тракама које се налазе испред дрвета, уцртао сам детаље - делове облика који стварају илузију простора. У једној траци се појављује горњи део велике црвене јабуке, у другој је део облика који приказује отворену књигу по чијим страницама плови једрилица на таласастим линијама. У двама тракама, које прелазе преко средњег дела крошње дрвета, уцртао сам део облика који представља врата отворена ка посматрачу.

Сви ови детаљи, заједно са дрветом које се појављује и нестаје између хоризонталних трака чине простор сложеним, занимљивим и захтевају од посматрача да се прикључи игри у слици. Мноштво насликаних детаља, који се појављују делом из линија и између хоризонталних трака приказују игру са простором у дводимензионалној површини слике.

ЈЕЛКА

Јелка, уље на платну, 100x60цм, 2018.

Дрво јелке заузима важно место у мом животу. Оно представља директну и дубоку везу са детињством и новогодишњом чаролијом.

И данас у зимском периоду украшавам јелку, али сада је она направљена од пластике. Жао ми је сваког стабле које се посече, послужи као украс неколико дана и на крају заврши у контејнеру. Све ово спомињем зато што сам изабрао Јелку за тему моје слике. Одлучио сам се за издужени, мало ужи, формат платна (100x60цм) сходно облику теме. Кроз скице сам осмислио облик, делове и величину јелке.

На платно сам уцртао облик јелке и она је заузела велику површину. Нацртани облик је састављен од више делова. На врху јелке сам нацртао украс у облику пуног круга и у њега сам уцртао звезду. Облик који представља крошњу јелке је састављен од шест делова. Врх крошње има облик троугла, који је врхом окренут на горе. Осталих пет делова који се надовезују на врх и спуштају на ниже имају облик трапеза. Делови крошње су различитих висина. Помало су искошени на леву или на десну страну својом основицом. Делови крошње се благо шире идући од врха на ниже.

На најнижи део, који представља облик крошње, се надовезује издужени љубичасти трапез којим сам приказао основу јелке из жабље перспективе. На тај начин сам јелку представио као шупљи облик, чије дно посматрач може да види зато што је окренуто ка њему. Овако замишљена и нацртана јелка обликом подсећа на раширену хармонику. Облик јелке сам приказао крошњом и малим правоугаоним делом који представља стабло. Облик стабла сам уцртао на средини дела који представља основу крошње. Облик излази из линије на дну крошње и завршава се у округлом облику којим је приказан горњи део - отвор саксије. Саксија симболизује свест о неопходности очувања угрожене природне средине. Саксију сам приказао као облик састављен из два дела. Горњи део (отвор саксије) има облик пуног круга и приказан је из птичије перспективе. Доњи део саксије је приказан из централне перспективе. Та целина представља спој облика и спој различитих перспектива.

Тема слике "Јелка" приказана је као сложени облик састављен од девет делова. Сваки део целине сам поставио између две хоризонталне линије. Хоризонтале су се надовезале на већ нацртане делове.

На овај начин сам поделио платно уз помоћ десет хоризонталних линија на једанаест трака. Траке које се налазе на врху и на дну слике сам оставио празне. Овако постављена целина на платну је била основа за даљи рад.

Детаље које сам сликао преко основе сам распоређивао у три основна правца: водоравни, хоризонтални и коси. Сви насликани детаљи су повезани са јелком, новогодишњим празницима, детињством и зимом као годишњим добом.

Детаљи су сведени и насликани са илузијом тродимензионалности. Појављују се једним својим делом, извирују из линија, нестају из њих.

Неке детаље приказујем различитим деловима који се појављују у више трака. На тај начин посматрач слике замишља цео облик и простор кроз који тај облик пролази.

Детаљи се појављују из линија, залазе иза њих, пролазе једним својим делом кроз површине у облику трака, преко трака, између различитих трака и тако стварају илузију простора.

Сви детаљи изражавају чудо, лепоту и снагу музике.

БУНАР → самоистраживање, самоиспитивање

СРЦЕ СА ВАТРОМ → унутрашња потреба да се изрази музиком, песмом, унутрашња ватра

ЧАМАЦ СА ДРВЕТОМ → животна енергија

КАУБОЈСКА ЧИЗМА, ЦИГАРЕТА, НАОЧАРИ ЗА СУНЦЕ → животни стил

ОБЛАЦИ, АВИОН ИЗНАД ПЛАНИНСКИХ ВРХОВА → посебан простор међу висинама

КУЋА → музика као дом

СТЕПЕНИШТЕ → напредак, уздизање

ДУГА → чудо музике

ПЛАВА ШАКА → додир небеса, дар

МЕСЕЦ → тишина, ноћ, ослушкивање

МАЧКА, ДЕЛФИН → игра

СУНЦЕ → ритам

Колоритом слике сам изразио топлу емоцију и моју љубав према музици (црвена, окер, жута, смеђа).

Када сам исцртао линије црвену позадину сам покрио наранџастом бојом, као и неке делове усана, и тако целину учинио још топлијом и мало светлијом. Тада је процес „грађења” основе био завршен. Сада су на ред дошли детаљи који представљају фигуре за игру у простору.

Процес тока асоцијација за детаље који су повезани са уснама представљени су на следећи начин:

МУШКАРАЦ КОЈИ СПАВА → ДОМ → МИР → ЗАДОВОЉСТВО

ДЕЛФИН → ИГРА → ЗАДОВОЉСТВО

ЛАБУД → НЕЖНОСТ → МЕКОЋА

МАЧКА → МЕКОЋА → МАЗНОСТ

ЈЕДРИЛИЦА → ЛЕТО → МОРЕ → ЛАГАНО КРЕТАЊЕ

ЛЕПТИР → НЕЖНОСТ

ЧОКОЛАДА, ПЧЕЛА → МЕД → СЛАТКОЋА → СЛАСТ

НАРАНѢА, ЈАБУКА → СЛАСТ → ОБЛИНА

ХЛЕБ → ХРАНА → ПОТРЕБА

ПОСТАВЉЕН ТРПЕЗАРИСКИ СТО → ХРАНА

ПУЖ → ЛАГАНО КРЕТАЊЕ → ВЛАЖНОСТ

РИБА → ВЛАЖНОСТ → СЈАЈ

ШЕШИР → ДОМ

СУНЦЕ → ТОПЛОТА → ЗАДОВОЉСТВО

РУКАВИЦА → МЕКОЋА → ТОПЛОТА

ПУПОЉАК → НЕЖНОСТ

Велики број вертикалних линија ми је, у обради ове теме, омогућио да простор постане сложен и необичан.

Облик који представља горњи део тела мушкарца који спава излази из контурне линије горње усне, са десне стране, и хоризонтално се простира преко ње. Тај облик сам прво насликао преко вертикалних линија. Затим сам заклоњене делове неких вертикалних линија, који насликани облик покрива, поново доцртао. На тај начин сам постигао да се насликани облик мушкарца налази испред и унутар горње усне.

Портрет је мало искошен у леву страну да се не би поклапао по вертикали са бочним ивицама платна. Очи на портрету сам приказао кратким црним линијама, затворене, потенцирајући окренутост ка унутрашњем свету нацртаног лика.

Линијом затворене облике који представљају основне делове портрета (нос, усне, коса, груди) сам обојио топлим бојама (цинобер, наранџаста, смеђа) истичући сензуалност и топлоту.

Делови су приказани плошно. Боја лица, врат и рамена је бела и иста је као и боја позадине. На тај начин сам истакао дводимензионалност слике, а лепота белине којом зрачи нацртани лик шири се и лебди око ње.

Следећи корак је био да преко целог платна (портрет и позадина) исцртам хоризонталне линије. Хладна боја (плава и зелена) ми је највише одговарала за боју хоризонтала и тај мир плаво-зелених хоризонтала сам повезао са унутрашњим миром портрета. Светло плаво-зелене хоризонтале сам повезао са нацртаним деловима портрета. Хоризонтале сам наизменично распоређивао једну испред портрета а другу иза њега, изазивајући благу визуелну динамику у њиховом понављању.

Када сам завршио са склапањем основе за визуелну игру кренуо сам у игру са асоцијацијама и избором облика које ћу сликати преко портрета.

Скоро све насликане детаље сам поставио тако да додирују делове портрета (косу, нос, лице).

Нежни додори облика умногоме доприносе лепоти и нежности основне идеје.

СРЦЕ

Срце, уље на платну, 60x80цм, 2018.

Мој целокупан ликовни рад је повезан са емоцијама. Извориште свих емоција повезујемо са срцем. Изабрао сам за тему срце и приказао га уобичајеним обликом, каквим га сви приказују у порукама, сувенирима, илустрацијама...

Нацртао сам га крупно, на средини правоугаоног платна (60x80цм). Хоризонталним линијама сам га поделио на осам трака. Позадину сам такође изделио хоризонталним линијама. Хоризонталне линије на срцу и позадини се не поклапају. У односу на хоризонтале на срцу, хоризонтале на позадини су померене малчице ниже. Хоризонталне линије на овој слици представљају ритам откуцаја срца. Траке у срцу сам обојио топлим црвеним тоновима са малим валерским разликама. Траке у позадини сам обојио светло жутим тоновима, такође, са малим валерским разликама. Срце и позадину сам поставио у светло-тамни колористички однос. Обе боје су топле и распламсавају једна другу, што је веома битно за тему коју обрађујем.

Детаљи које сам сликао преко срца и позадине су долазили у асоцијацијама:

ОКО → гледати срцем

ГИТАРА, ТРУБА → музика срца, песма срца

ЦВЕТ, СУНЦОКРЕТ, ЈАБУКА, ДРВО У ЦВЕТУ → нежност срца, плодови срца

ПЛАМЕН У ЗЕНИЦИ ОКА → ватра срца

ЗАЉУБЉЕНИ ПАР → љубав

РУКА → крађа срца, додир срца

РЕКА → реке љубави

КОСАЧ → пресецање линије ритма срца, смрт

ОБЛАЦИ, МУЊА → бриге, бес

ТЕЛЕСКОП → потрага, потреба срца...

Детаље сам распоређивао по вертикалним и дијагоналним правцима. Сви детаљи једним својим делом извиру из линија или нестају иза њих, на тај начин се остварује игра између површине и простора. Све детаље сам обојио тако да буду тамнији или светлији у односу на подлогу и на сваки сам додао црне боје тако да их све то одваја од подлоге.

МОРЕ

Море, уље на платну, 60x80cm, 2018.

Подводни свет ми је привлачан као тема за слику или цртеж. То је огроман простор испуњен тамом, дубином, тајанственошћу, животом и то је веома подстицајно за маштовиту визуелну игру.

Правоугаоно платно сам окренуо по хоризонталу и обојио га ултрамарин бојом, која по значењу највише одговара дубинама подводног света. Основна идеја ми је била да прикажем дубину простора па сам површину платна изделио вертикалним линијама. На овај начин сам добио површину која подсећа на део неке подводне завесе чији набори представљају тајне пролазе у тајанствене просторе испуњене тамно плавом тишином.

Детаљи, које сам сликао преко ове основе, појављују се једним својим делом а понеки и са два своја дела. Када се насликани детаљ појављује са два своја дела онда су ти делови раздвојени са једном или две вертикалне траке. Посматрач види почетак и крај једног облика док невидљиви део, заклоњен вертикалном траком, он замишља у својој глави.

Сви насликани детаљи су повезани са морем: палма, шкољка, риба, морнар, ковчег, делфин, кит, флаша са поруком, сидро, сунце, месец, гондола, планина, кућа, корал...

Колорит слике је таман и пригушен. Детаље сам сликао благо светлијом плавом и зеленом бојом уз акценте беле. Тако сам постигао светлуцавост насликаних детаља који извирују из дубине ултрамарина. Детаљи су једноставни у форми са благом илузијом тродимензионалности. Њихово извиривање из линија чини површину слике сложеном и посматрач схвата да постоје одређени и различити размаци између трака. То сазнање отвара простор у оку и глави посматрача.

У центру платна сам нацртао мали облик који је спој неправилног правоугаоника и круга, пречника 5цм. Око овог облика сам, на различитим размацима, линијом нацртао седам сличних облика који се повећавају идући од центра ка крајевима платна.

На тај начин сам добио облик који представља Сунце и који је састављен од малог облика, у средини платна, и седам трака које га окружују и концентрично се шире. Простор између седме траке и краја платна је обојен белом бојом и представља позадину. У последњу траку сам уцртао кривудава, троугласте облике, различитих ширина, који представљају сунчеву ватру. Њима сам попунио целу траку. Ти пламичци се завршавају малим круговима што доприноси већој динамици целине и даје утисак кретања. Позадина око „пламичака” је, такође, беле боје.

Мали централни облик сам обојио лимун жутом бојом, траку која га окружује наранџастом, наредну цинобер црвеном, следећу траку опет жутом, наредну наранџастом бојом и опет поновио редослед црвена па жута у следеће две траке. Мале облике који представљају сунчеву ватру, у последњој траци, сам обојио цинобер црвеном бојом. Понављањем распореда боја у концентричним тракама добио сам утисак ширења од централног облика ка крајевима платна и на тај начин учврстио динамичну визуелну целину која на прави начин представља тему. Дводимензионалност платна сам истакао површинама које су једнолико обојене.

На крају сам добио занимљиву дводимензионалну основу која приказује Сунце и по којој могу даље да развијам визуелну игру.

Детаљи које сам сликао нису представљени у целости већ сам их приказао само једним делом или из више делова који се појављују у различитим тракама основе. Сви детаљи су стилизовани и приказани са илузијом тродимензионалности што представља контраст у односу на дводимензионалност насликане основе.

Сви насликани детаљи су повезани са основном темом и следе шематски представљене асоцијације које имам у односу на њих.

ПАЛМА → ОБАЛА МОРА → ЛЕТО → ТОПЛОТА

ЦВЕТ, СУНЦОКРЕТ, БИЉКА → СУНЧЕВА СВЕТЛОСТ → РАСТ → ТОПЛОТА

СЛАДОЛЕД, ЧАША ВОДЕ, ЖЕНА У КУПАЊЕМ КОСТИМУ → ВРУЋИНА, ЛЕТО, СУНЦЕ
ЈЕДРИЛИЦА, СУНЦОБРАН, ЧАМАЦ-МОРНАР, НАОЧАРЕ ЗА СУНЦЕ → ЛЕТО, МОРЕ,
СУНЦЕ

ЛАСТА → ПРОЛЕЋЕ, ЛЕПО ВРЕМЕ, СУНЦЕ

ХЛЕБ → ВАТРА, ТОПЛОТА

ДИЗАЛИЦА-КРАН → ДАН, РАСТ

БИЦИКЛ → ЛЕТО, ЛЕПО ВРЕМЕ

ПЕТАО → СУНЧЕВА СВЕТЛОСТ

КУЋА-СТАБЛО → ДОМ, РАСТ, ТОПЛОТА

СИДРО → ВЕЗАНОСТ, СТАБИЛНОСТ, СИГУРНОСТ

ОКО → БОГ

СРЦЕ → ЛЈУБАВ, ТОПЛОТА

ДЛАН

Длан, уље на платну, 80x60цм, 2018.

Тема длана се појавила као веза између докторске тезе и линија које се налазе на длану. Длан, заједно са прстима, поставио сам крупно по вертикалној оси, на средину правоугаоног платна (80x60цм). Шаку сам учртао црном линијом, отворену и окренуту ка посматрачу са раширеним прстима.

За длан и шаку се везују многобројна значења и симболика а такође и веровање да се са длана може прочитати прошлост и сагледати будућност. Доста тога се повезало и изразило у овој теми.

Прво сам у длан уцртао три најважније хиромантијске линије. Линију срца сам уцртао у горњем делу длана. Она је благо улегнута и простире се преко длана, од леве до десне ивице. Линију главе сам уцртао испод линије срца и њих две теку скоро паралелно. Трећа линија се зове линија живота и она је постављена по вертикали на левој страни длана и испупчена према десној страни.

Целу шаку сам обојио светло наранџастом бојом. Боју позадине сам тражио и пресликавао, да бих се на крају задржао на жутој којој сам додао беле боје. У тој потрази за бојом позадине изабрану комбинацију сам оставио на платну у грубим потезима четке.

Површина обојене шаке, која је мирна и на којој се не виде потези четком, и површина позадине су се на крају процеса нашле у одређеном контрасту.

Облик и боја су били постављени и сад је на ред дошло повезивање облика и позадине са линијама. Врхове четири прста, који се налазе на горњем делу шаке, сам спојио линијом коју сам са десне и леве стране продужио до краја платна. На тај начин сам добио једну криву линију испупчену ка врху платна. Идући наниже исцртао сам још три сличне линије, пратећи зглобну линију чланака, и тако сам прсте поделио на три дела. Посматрајући ситуацију на слици одлучио сам да преко позадине продужим и линију зглоба шаке која ће бити благо улегнута према дну платна. Три линије, које сам прве уцртао преко површине длана, нисам продужавао преко позадине јер се то није уклапало у моју визуелну концепцију.

Облик који граде линије на врху и на дну длана подсећа на облик ока. У тај облик сам уцртао зеницу и дужицу јер линије на длану узалуд постоје ако нема вештог ока читача који ће их протумачити. Линију живота сам поновио у контури зенице и дужице, и тако их повезао по хоризонтали.

Детаљи које сам сликао преко основе, коју чине облици и линије, допринели су отварању невидљивог простора који се налази између делова и површине слике.

ТАЛАСИ

Таласи, уље на платну, 100x70цм, 2018.

Слика „Таласи” је настала као последња у докторском циклусу. Идеја за ову слику се појавила из неке далеке жеље да доцртам детаље по црно-белим сликама оп арта. Изабрао сам правоугаоно платно (100x70цм) и поставио га по вертикали. За основу слике сам оставио белину платна. Површину платна сам испунио хоризонталним таласастим линијама.

Таласасте линије сам исцртао светло плавом бојом због тога што ми се та боја појави у глави кад помислим на таласе. У почетку је размак између линија био већи, убрзо сам схватио да је бољи визуелни ефекат када је густина линија већа па сам их доцртао.

Детаљи, за које сам одлучио да ћу их насликати преко овако постављене основе, су пратили следеће асоцијације:

ПОДЛАКТИЦА И ШАКА ЧИЈИ ПРСТИ УРАЂАЈУ ИЗМЕЂУ ЛИНИЈА ТАЛАСА → таласи у коси

СУНЧЕВ ДИСК КОЈИ УРАЂА У МОРЕ → морски таласи

ДЕЛФИН → морски таласи

КРИЛАТИ ЈЕДНОРОГ → таласи маште

ГИТАРА → таласи музике

СРЦЕ → таласи љубави

ЗАГРЉЕНИ ПАР → таласи љубави и ероса

СТАРИНСКИ РАДИО АПАРАТ → радио таласи

ЛОПТА → морски таласи

ЈЕДРИЛИЦА → морски таласи

ДЕЧИЈА ИГРАЧКА ВЕТРЕЊАЧА → ваздушни таласи

ДРВО СА СЕДЕЋОМ ФИГУРОМ → таласи медитације

Облици детаља су постављени по вертикалним осама. Загрљени пар сам крупно поставио да извирује из белине платна (горњи десни угао). Испод мушкарца, на дну платна, сам насликао његова стопала која извирују из таласа. Посматрајући слику изгледа као да је мушка фигура заклоњена параваном. На тај начин сам остварио илузију простора у површини слике.

Испред мушке фигуре, по вертикалној оси, сам насликао реп делфина који извирује из таласа, једрилицу која плови по таласима и радио апарат који се налази испред таласа. Поставком тих детаља посматрач доживљава површину као простор по дубини, да би се онда поново вратио на доживљај површине. На тај начин површина платна представља поље за визуелну игру, у коју посматрач наизменично урања и израња.

Ова слика ми пружа велике могућности да наставим визуелно истраживање отварања простора у површини.

5. ЗАКЉУЧАК

Повезаност емоције, боје, линије и простора у фигуративној слици чини срж мог досадашњег уметничког рада.

Резултати до којих сам дошао радећи на мом последњем циклусу „Шуме” (који се надовезују на мој претходни рад) довели су ме до теме докторског уметничког пројекта, поставили идејну основу и указали на путању развоја рада на њему. Спој супротности, плошност сликарског платна и илузија простора који истовремено постоје у оквиру једне слике, наметнуо се као питање на које сам одлучио да потражим одговор.

Докторски уметнички пројекат „Линија – извор могућности визуелне игре у дводимензионалној површини фигуративне слике” сам представио изложбом слика у Галерији ФЛУ и писаним делом докторског рада.

Ликовни елемент линија повезала је мноштво различитих тема, које сам ликовно обрађивао, у јединствену ритмичну визуелну целину коју сам презентовао у Галерији.

Оно што је најзначајније у практичном делу рада је појава система хоризонталних линија који је произишао из вертикалне перспективе коју сам користио у приказивању простора у сликама („Шуме”, „Улица” и „Таласи”). Систем хоризонталних линија користио сам и у сликама „Девојка”, „Морнар”, „Мачка”, „Срце”, „Јелка” и „Дечије игралиште” пазећи да, при њиховом уцртавању, успоставим одређени однос са нацртаним обликом теме.

Тај линијски систем сам у даљем току рада развио у нови линијски систем који је пратио контуру облика теме и линије унутар ње („Лист”, „Срце” и „Длан”).

Линијски систем је поделио површину (облик, позадина) на велики број мањих делова и омогућио да се, уз помоћ делова облика детаља које сам сликао уз линије, добије утисак илузије простора.

Линија је постала пролаз који је омогућио да се из површине уђе у невидљиви просторни лавиринт који се скрива иза ње.

У текстуалном делу рада сам приказао развој уметничког поступка на докторском уметничком пројекту од почетне идеје, као основе и полазишта, до остварених резултата. Он, такође, садржи опис процеса настанка свих радова (слика) које сам изложио у галерији и увид у суштину мог претходног ликовног рада.

Текстуални део ми је омогућио да пажљиво и аналитички посматрам развој мога рада, да се осврнем на моје претходно стваралаштво и да пишући о свему томе зађем дубље у себе и свој рад и извучем одређене закључке.

Нови систем визуелног мишљења до кога сам дошао радећи на овом пројекту ми је уз помоћ линије омогућио улазак иза површине у илузију простора. Стечено искуство на овом пројекту ћу користити у даљем раду и истраживању у циљу склапања сложенијих, поетичнијих и магичнијих визуелних целина чија ће основа бити састављена од линија и површина.

6. СПИСАК РЕПРОДУКЦИЈА

1. *Моје ти очи не значе ништа, комбинована техника, 1991.*
2. *Застава Канаде, уље на платну, 51x66cm, 1996.*
3. *Дечија кућа, уље на платну, 60x80cm, 1997.*
4. *Теразије, уље на платну, 150x130cm, 2013.*
5. *Шума вечности, акварел-црни туш, 100x70cm, 2015.*
6. *Египатска слика на зиду из гробнице у Долини краљева, Теба, око 1500 г.п.х., 75x105cm, Извор: Wikipedia https://hr.wikipedia.org/wiki/Egipatski_kanon Приступљено: 16. јун 2018.*
7. *René Magritte, The Blank Signature, oil on canvas, 1965, Приступљено: 19. јун 2018.*
Извор: <https://www.wikiart.org/en/rene-magritte/the-blank-signature-1965>
8. *деталј слике - Длан, уље на платну, 80x60cm, 2018.*
9. *Paul Klee, Camel (in rhythmic landscape with trees), oil on canvas, 48x42cm, 1920, Извор: [https://en.wikipedia.org/wiki/Camel_\(in_rhythmic_landscape_with_trees\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Camel_(in_rhythmic_landscape_with_trees)) Приступљено: 05. јун 2018.*
10. *Бранко Миљуш, Концерт у пољу, сериграфија у боји, 65x42,5cm, 1979.*
Извор: Љиљана Слијепчевић – МИЉУШ; Арте Медиа; Београд 2014
11. *деталј слике - Гитара, уље на платну, 60x100cm, 2018.*
12. *Maurits Cornelis Escher, Waterfall, lithograph, 38x30cm, 1961. Приступљено: 05. јун 2018. Извор: [https://en.wikipedia.org/wiki/Waterfall_\(M._C._Escher\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Waterfall_(M._C._Escher))*
13. *деталј слике - Кућа, уље на платну, 70x100cm, 2018.*
14. *Галерија ФЛУ, поставка докторске изложбе, 2018.*
15. *Галерија ФЛУ, поставка докторске изложбе, 2018.*
16. *Галерија ФЛУ, поставка докторске изложбе, 2018.*
17. *Галерија ФЛУ, поставка докторске изложбе, 2018.*
18. *Галерија ФЛУ, поставка докторске изложбе, 2018.*
19. *Галерија ФЛУ, поставка докторске изложбе, 2018.*
20. *Галерија ФЛУ, поставка докторске изложбе, 2018.*
21. *Галерија ФЛУ, поставка докторске изложбе, 2018.*

22. *Шума мира, уље на платну, 100x70цм, 2016.*
23. *Шума мора и океана, уље на платну, 100x70цм, 2016.*
24. *Дечије игралиште, уље на платну, 100x70цм, 2016.*
25. *Улица Париска - Тадеуша Кошћушка, уље на платну, 160x105цм, 2016.*
26. *Шума путовања, уље на платну, 160x105цм, 2017.*
27. *Морнар, уље на платну, 100x70цм, 2017.*
28. *Мачка, уље на платну, 70x100цм, 2017.*
29. *Лист, уље на платну, 70x100цм, 2017.*
30. *Кућа, уље на платну, 70x100цм, 2018.*
31. *Јелка, уље на платну, 100x60цм, 2018.*
32. *Гитара, уље на платну, 60x100цм, 2018.*
33. *Усне, уље на платну, 60x80цм, 2018.*
34. *Девојка, уље на платну, 80x60цм, 2018.*
35. *Срце, уље на платну, 60x80цм, 2018.*
36. *Море, уље на платну, 60x80цм, 2018.*
37. *Сунце, уље на платну, 90x100цм, 2018.*
38. *Длан, уље на платну, 80x60цм, 2018.*
39. *Таласи, уље на платну, 100x70цм, 2018.*

7. ЛИТЕРАТУРА

- Акиле Бонито Олива, Ђулио Карло Арган, *Модерна уметност*, Клио, Београд, 2006.
- Арнхајм Рудолф, *Уметност и визуелно опажање - психологија стваралачког гледања*, Универзитет уметности и Студентски културни центар, Београд, 1998.
- Baal-Teshuva Jacob, *Marc Chagall*, Taschen GmbH, Köln, 2008.
- Başlar Gaston, *Poetika prostora*, Branko Kukić i Umetničko društvo Gradac, Čačak-Beograd, 2005.
- Janson H.W., *Istorija umetnosti – pregled razvoja likovnih umetnosti od praistorije do danas*, Prosveta, Beograd, 1996.
- Jung Carl Gustav, *Џовјек и његови симболи*, Mladost- Zagreb i Mladinska knjiga- Ljubljana, 1973.
- Јунг Карл Густав, *Динамика несвесног*, Нови Сад, 1984.
- Klee Paul, *Zapisi o umetnosti*, Esotheria, Beograd, 1998.
- Лазар Трифуновић, *Сликарски правци XX века*, Јединство, Приштина, 1982.
- Ликовне свеске*, Универзитет уметности у Београду, Београд, 1971, 1972, 1973, 1975, 1977, 1980, 1982, 1985, 1988, 2015.
- Љиљана Слијепчевић – *МИЉУШ*; Арте Медиа; Београд 2014.
- Матко Пејић, *Приступ ликовном дјелу*, Школска књига, Загреб, 1968.
- Mitrović Milun, *Forma i oblikovanje*, Naučna knjiga, Beograd, 1987.
- M.C. Escher - The Graphic Work*, Taschen GmbH, Köln
- Nicolai Popescu, *Paul Klee*, Editura Meridiane, Bucuresti, 1972
- Pol Kle* (Извор: https://sr.wikipedia.org/sr/Паул_Кле Приступљено: 05. јун 2018.)
- Рене Магрит* (René Magritte), (Извор: https://sh.wikipedia.org/wiki/René_Magritte Приступљено: 03. јун 2018.)
- Stevanović Milica, *Perspektiva težinskih polja i druge teme*, Radio B92, Beograd 1999
- Florenski Pavel, *Prostor i vreme u umetničkim delima*, JP Službeni glasnik, Beograd, 2013.

Calvocoressi Richard, *Magritte*, Phaidon Press Limited, Oxford, 1990.

Chevalier Jean – Gheerbrant Alain, *Riječnik simbola*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1983.

Шуваковић Мишко, *Појмовник модерне и постмодерне ликовне уметности и теорије после 1950*, Српска академија наука и уметности, Прометеј, Београд-Нови Сад, 1999.

8. БИОГРАФИЈА

Јадран Крнајски

Рођен 1961. године у Пули, Хрватска.

Завршио Факултет ликовних уметности у Београду, сликарски одсек, 1988. године у класи Проф. Милице Стевановић. Звање магистра из области сликарства, стекао је 1991. године у класи Проф. Милице Стевановић.

Радио је и у:

- Центру за стваралаштво младих, Београд – Координатор, аутор и водитељ ликовних радионица за студенте уметничких академија.
- Центру за ликовно образовање, Шуматовачка, Београд – директор и професор цртања и сликања.
- Академији лепих уметности, Београд – стручни сарадник у настави: Цртања и сликања, Ликовне форме и Експерименталних радионица.

Члан је УЛУС-а од 1989. године и у статусу је самосталног уметника.

Члан је и један од дванаест оснивача CEDEUM-а, од оснивања 1999.

Излагао је на 20 самосталних и 56 групних изложби у Србији и иностранству.

Учествовао је у раду као:

1. Стручни сарадник у програму студија стваралачког васпитања "Школигрица", водитељ ликовне радионице – алтернативн облик рада са децом, специјално дизајниран програм интерактивних изборних радионица.

Место и датум: Центар за културу "Стари Град", Београд од 1995. до 2002. КЊИГА, Јадран Крнајски и деца "Школигрице" 1996/1997.

2. Координатор, аутор и водитељ ликовних радионица: Програма за децу и младе - Фонда за отворено друштво. Конципиран специфичан облик рада са младима у циљу проширења ликовне свести према непосредном окружењу и материјалима.

Место и датум: Београд, Бечеј, Цетиње, Жабљак, Котор од 1997. до 1998.

3. Водитељ радионице „Уметност у образовању” за уметнике и наставнике на пратећем програму БИТЕФ-а са Горданом Дедић и Љиљом Марјановић.

Место и датум: Центар за културну деконтаминацију, Београд 2000.

4. Координатор и водитељ програма „Дете у игри драме и позоришта” – Акредитовани програм Министарства просвете за стручно усавршавање запослених у предшколским и школским установама.

Место и датум: Центар за културу "Стари Град"- Београд, Хотел Палас- Београд, Хотел Метропол- Београд, Истраживачка станица Петница, од 2000. до 2002.

5. Координатор и водитељ програма „Уметност за друштвене промене – Игром против насиља”

Место и датум: Центар за културу "Стари Град"- Београд, од 2000. до 2002.

6. Водитељ презентација и радионица у оквиру ЕУ пројекта који су у фокусу имали интеркултурално васпитање, размену и сарадњу са уметничким школама у Италији.

Место и датум: Падова, Италија, 2001.

7. Професор Цртања и сликања у Центру за ликовно образовање „Шуматовачка”, Београд.

Место и датум: „Шуматовачка” Центар за ликовно образовање, Београд, од 2000. до 2010.

8. Члан жирија за избор најбољих радова са изложбе студентских радова на Факултету за европски бизнис и маркетинг.

Место и датум: Факултет за европски бизнис и маркетинг, Београд, 2007. до 2013.

9. Аутор и водитељ Ликовне радионице Шуматовачке за време „БОСИ ФЕСТ 2010”.

Место и датум: Програми на отвореном, Трг Николе Пашића, Београд, мај 2010.

Добитник је Дипломе за цртеж: МОРЕ, 2012 – Цртеж туш, 41x29цм

Место и датум: ЧЕТВРТИ БИЈЕНАЛЕ ЦРТЕЖА СРБИЈЕ, Историјски архив, Панчево, 2013.

Избор самосталних изложби:

- 1991. Магистарска изложба, СЛИКЕ И КУТИЈЕ, Галерија ФЛУ, Београд
- 1993. СЛИКЕ, Дом омладине, Београд
- 1995. СЛИКЕ, Трибина младих, Културни центар Нови Сад, Нови Сад
- 1995. СЛИКЕ, Галерија Задужбине Илије М. Коларца, Београд
- 1997. ЗАСТАВЕ, Галерија '73, Београд
- 2000. КУЋЕ, Галерија УЛУС, Београд
- 2000. КУЋЕ, Градска галерија Ужице, Ужице
- 2004. ДУРМИТОРСКЕ КАПЕ И ШЕШИРИ, Културни центар Београда, Београд
- 2005. ДУРМИТОРСКЕ КАПЕ И ШЕШИРИ, Центар савремене умјетности Црне Горе, Подгорица
- 2007. СЛИКЕ, Модерна Галерија Лазаревац, Лазаревац
- 2008. ПОРТРЕТИ, Галерија УЛУС, Београд
- 2012. ГРАД, Ликовни салон Дома културе Чачак, Чачак
- 2013. ЦРТЕЖИ, Галерија Задужбине Илије М. Коларца, Београд
- 2015. ШУМЕ, Галерија АТРИЈУМ Библиотеке града Београда, Београд
- 2018. Докторска изложба, ЛИНИЈА- ИЗВОР МОГУЋНОСТИ ВИЗУЕЛНЕ ИГРЕ У ДВОДИМЕНЗИОНАЛНОЈ ПОВРШИНИ ФИГУРАТИВНЕ СЛИКЕ – слике -, Галерија ФЛУ, Београд

Избор групних изложби:

- 1985. Мали цртежи студената ФЛУ, Галерија ФЛУ, Београд
- 1985. XIV изложба студената ФЛУ, Дом омладине, Београд
- 1986. XV изложба студената ФЛУ, Дом омладине, Београд
- 1986. III Бијенале YU студентског цртежа, Студентски град, Нови Београд
- 1989. Нови чланови УЛУС-а, Галерија УЛУС, Београд
- 1991. Аутопортрети-Они који долазе, Галерија "Палета" КЦБ, Београд
- 1993. 34. Октобарски салон, Музеј 25. мај, Београд
- 1994. Јесења изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
- 1995. Пролећна изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
- 1995. 36. Октобарски салон, Музеј 25. мај, Београд
- 1996. Пролећна изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд

1996. I ART EXPO, Новосадски сајам, Нови Сад
1996. Јесења изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
1996. Годишња изложба, Галерија Задужбине Илије М. Коларца, Београд
1997. Пролећна изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
1997. II ART EXPO, Новосадски сајам, Нови Сад
1997. 38. Октобарски салон, Музеј 25. мај, Београд
1998. Пролећна изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
1998. Прва годишња изложба самосталних л.у. УЛУС-а, Музеј 25. мај, Београд
1998. 39. Октобарски салон, Музеј 25. мај, Београд
1998. Јесења изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
1999. Пролећна изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
1999. 50 година Школе у Шуматовачкој, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
2000. Пролећна изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
2003. 9. Бијенале "У светлости Милене", Галерија "Varilli", Пожаревац
2003. Јесења изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
2004. Јесења изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
2005. Пролећна изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
2005. Јесења изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
2006. Пролећна изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
2006. Јесења изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
2007. Пролећна изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
2007. Јесења изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
2008. 60 година Школе у Шуматовачкој, Галерија "Икар", Београд
2009. XIII ПРОЛЕЋНИ АНАЛЕ, Ликовни салон Дом културе Чачак
2010. 23. Чукарички ликовни салон, Галерија `73, Београд
2011. Пролећна изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
2011. Јесења изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић"
2011. Децембарски ликовни салон, Галерија УЛУС, Београд
2012. Пролећна изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић", Београд
2013. "Слике живота", Галерија 107, Београд
2013. ЧЕТВРТИ БИЈЕНАЛЕ ЦРТЕЖА СРБИЈЕ, Историјски архив, Панчево - награђен ДИПЛОМОМ

- 2015. La maison bleue – Porte de Montmartre, Exposition “Gaïa”, Париз
- 2016. Galerie Amarrage, Exposition “Gaïa”, Париз
- 2016. Mairie du 2ème, Exposition “Gaïa”, Париз
- 2016. Јесења изложба, Павиљон "Цвијета Зузорић"

Подаци о ментору и члановима комисије

за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта:

„ЛИНИЈА – ИЗВОР МОГУЋНОСТИ ВИЗУЕЛНЕ ИГРЕ

У ДВОДИМЕНЗИОНАЛНОЈ ПОВРШИНИ ФИГУРАТИВНЕ СЛИКЕ”

на Факултету ликовних уметности Универзитета уметности у Београду

Ментор:

др ум. Димитрије Печић, редовни професор

Универзитета уметности у Београду, Факултет ликовних уметности

Чланови комисије:

др ум. Јасмина Калић, редовни професор

Универзитета уметности у Београду, Факултет ликовних уметности

мр Даниела Фулгоси, редовни професор

Универзитета уметности у Београду, Факултет примењених уметности

др ум. Бранко Раковић, редовни професор

Универзитета уметности у Београду, Факултет ликовних уметности

мр Добрица Бисенић, редовни професор

Универзитета уметности у Београду, Факултет ликовних уметности

Датум одбране: _____

Изјава о ауторству

Потписани Јадран Крнајски

број индекса 4599/14

Изјављујем,

да је докторски уметнички пројекат под насловом

„ЛИНИЈА – ИЗВОР МОГУЋНОСТИ ВИЗУЕЛНЕ ИГРЕ

У ДВОДИМЕНЗИОНАЛНОЈ ПОВРШИНИ ФИГУРАТИВНЕ СЛИКЕ”

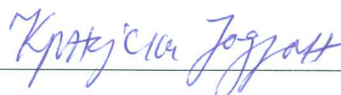
– СЛИКЕ –

резултат сопственог уметничког истраживачког рада,

- да предложени докторски уметнички пројекат у целини ни у деловима није био предложен за добијање било које дипломе према студијским програмима других факултета,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, јун 2018.

Јадран Крнајски

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије

докторског уметничког пројекта

Име и презиме аутора Јадран Крнајски
Број индекса 4599/14
Докторски студијски програм Универзитет уметности у Београду
Факултет ликовних уметности
Докторске студије уметности
Студијска група за сликарство

Наслов докторског уметничког пројекта

„ЛИНИЈА – ИЗВОР МОГУЋНОСТИ ВИЗУЕЛНЕ ИГРЕ
У ДВОДИМЕНЗИОНАЛНОЈ ПОВРШИНИ ФИГУРАТИВНЕ СЛИКЕ”
– СЛИКЕ –

Ментор др ум. Димитрије Пецић, редовни професор ФЛУ

Коментор:

Потписани (име и презиме аутора) Јадран Крнајски

изјављујем да је штампана верзија мог докторског уметничког пројекта истоветна електронској верзији коју сам предао за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета уметности у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора уметности, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета уметности Београду.

Потпис докторанда

У Београду, јун 2018.

Јадран Крнајски

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитет уметности у Београду да у Дигитални репозиторијум Универзитета уметности унесе мој докторски уметнички пројекат под називом:

„ЛИНИЈА – ИЗВОР МОГУЋНОСТИ ВИЗУЕЛНЕ ИГРЕ
У ДВОДИМЕНЗИОНАЛНОЈ ПОВРШИНИ ФИГУРАТИВНЕ СЛИКЕ”
– СЛИКЕ –

који је моје ауторско дело.

Докторски уметнички пројекат предао сам у електронском формату погодном за трајно депоновање.

У Београду, јун 2018.

Потпис докторанда

Јадран Крнајски